

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Lucie Mohylová

**PROFESNÍ ETIKA ROZHODCE V MEZINÁRODNÍ
OBCHODNÍ ARBITRÁŽI**

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Profesní etika rozhodce v mezinárodní obchodní arbitráži* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

Ve Valašském Meziříčí dne 11. března 2013

Lucie Mohylová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, panu JUDr. Mag. iur. Michalu Malackovi, Ph.D., MBA, za jeho cenné rady a informace, které mi poskytl nejen během zpracovávání této práce. Poděkování patří také mé rodině a příteli za jejich neutuchající podporu jak při psaní mé práce, tak v průběhu celého mého studia.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. HISTORICKÝ KONCEPT VZNIKU A VÝVOJE MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ ARBITRÁŽE	9
2.1. Krátký exkurz do historie rozhodčího řízení	9
2.1.1. Rozhodčí řízení ve starověku	9
2.1.2. Rozhodčí řízení ve středověku	10
2.1.3. Rozhodčí řízení v novověku	11
2.1.4. Rozhodčí řízení v českých zemích	11
3. VYMEZENÍ POJMU MEZINÁRODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ A POSTAVENÍ ROZHODCE	13
3.1. Definice rozhodčího řízení.....	13
3.2. Mezinárodní vs. vnitrostátní rozhodčí řízení	15
3.3. Domácí vs. cizí rozhodčí řízení	16
3.4. Povaha rozhodčího řízení.....	16
3.5. Osoba rozhodce v rozhodčím řízení	18
3.5.1. Výběr rozhodce	19
3.5.2. Postavení rozhodce	20
3.5.3. Ustavení rozhodce do funkce	21
3.5.4. Vyloučení rozhodce	22
3.5.5. Občanskoprávní odpovědnost rozhodce	23
4. PROFESNÍ ETIKA PRÁVNÍKŮ V OBECNÉ ROVINĚ	25
4.1. Kam až sahají kořeny profesní etiky?.....	25
4.2. Co je profesní etika?	27
4.3. Co je obsahem etických kodexů vybraných právních profesí?.....	30
4.3.1. Etický kodex advokátů v Evropské unii	31
4.3.2. Etický kodex advokáta v České Republice	32
4.3.3. Etický kodex soudce České Republiky	33
5. PROFESNÍ ETIKA ROZHODCE	34
5.1. Kde je profesní etika rozhodce upravena?	34
5.2. Jaké jsou profesně etické hodnoty rozhodce?.....	35
5.2.1. Nezávislost a nestrannost rozhodce.....	36

5.2.2.	Mlčenlivost rozhodce	39
5.2.3.	Povinnost vést řízení s odbornou péčí profesionála	40
5.2.4.	Důstojnost rozhodce	42
6.	JUDIKATURA ROZHODČÍCH SOUDŮ	43
6.1.	Hrvatska Elektroprivreda, d.d. vs. The Republic of Slovenia	43
6.1.1.	Argumentace žalobce	44
6.1.2.	Argumentace žalovaného	45
6.1.3.	Argumentace soudu	45
6.2.	The Rompetrol Group N.V. vs. Romania	46
6.2.1.	Argumentace soudu	46
7.	ZÁVĚR.....	48
	Shrnutí.....	50
	Seznam použitých zdrojů.....	52

1. ÚVOD

Důvodů, proč jsem se rozhodla pro výběr tématu *Profesní etika rozhodce v mezinárodní obchodní arbitráži*, bylo hned několik. Předně to byl můj kladný vztah k mezinárodní arbitráži jako takové. Poprvé jsem se dozvěděla o alternativních způsobech řešení sporu při svých studiích na univerzitě v Rotterdamu v rámci předmětu *Alternative Dispute Resolution*. Do přímého kontaktu s rozhodčím řízením jsem se dostala o několik týdnů později díky mezinárodní soutěži, zvané *Willem C. Vis International Commercial Arbitration*. Účast v této soutěži byla nepopsatelným zážitkem a velkou životní zkušeností. Teoretické vědomosti nabyté ze školních lavic jsem proměnila v praktické zkušenosti z uzavřených jednacích místností. Otevřela se mi možnost setkat se a popovídat si o problémech rozhodčího řízení s předními teoretiky i praktiky mezinárodní obchodní arbitráže. A právě v této době se v mé hlavě zrodila myšlenka tématu Profesní etiky rozhodce. Abych načerpala více zkušeností souvisejících s danou problematikou, rozhodla jsem se vyjet na letní školu zabývající se rozhodčím řízením. V rámci letní školy, pořádané Vídeňskou univerzitou, jsem získala přístup k potřebným materiálům a databázím, které byly cennými zdroji při psaní této práce.

Přístupme nyní k **vymezení tématu** předkládané diplomové práce. Nahlédneme-li na definici profesní etiky, jak ji vymezuje Black's law dictionary, dočteme se, že: „*Profesní etika jsou zvyky a tradice mezi právníckými profesemi, zahrnující morální povinnosti vůči sobě navzájem, vůči klientům a soudům*“.¹ Z takto strohé definice se dozvíme jenom to, že profesní etika se zabývá etikou výkonu právní profese. Profese rozhodce je specializovaná a odborná činnost. Strany rozhodčího řízení, jsou většinou právní laici nemající odborné znalosti, a tudíž často nedokáží posoudit, zda jim poskytuje arbitr kvalitní služby. Jejich vztah je fakticky nerovný. Ke kompenzaci takto fakticky nerovného vztahu mají sloužit profesně etická pravidla.² Tato pravidla slouží ke zkvalitnění poskytovaných služeb, k zajištění zájmů stran sporu a také jako jejich ochrana. Jsou jakýmsi hnacím motorem pro arbitra odvést v rozhodčím řízení co nejkvalitnější práci. **Cílem** této diplomové práce je odpovědět na následující otázky: *Proč existují profesně etická pravidla a čeho všeho se týkají? Jaké jsou*

¹ BLACK, Henry Campbell. *A Law Dictionary Containing Definitions of the Terms and Phrases of American and English Jurisprudence, Ancient and Modern*. The Lawbook Exchange, Ltd., 1995. 674 s.

² TOMOSZEK, Maxim. Profesní etika advokáta. *Auditor*, 2002, č. 9.

pilíře profesní etiky rozhodce a jak jsou vymezeny v právních předpisech a judikatuře? Jsou profesně etické hodnoty soudce aplikovatelné i na rozhodce?

Přínosem této diplomové práce je utvrdit čtenáře v tom, že profesně etická pravidla mají své místo i v mezinárodní obchodní arbitráži. V následujících kapitolách budou čtenáři představeny jednotlivé profesně etické hodnoty z teoretického hlediska. V předposlední kapitole této práce bude jedna hodnota (*nezávislost a nestrannost*) ukázána na praktickém příkladu.

Členění této diplomové práce se rozpadá celkově do sedmi kapitol, počítaje úvod a závěr. V druhé kapitole se podíváme do historie rozhodčího řízení, jak vzniklo a jak se postupem času vyvíjelo. Ve třetí kapitole bude rozebrán pojem mezinárodního rozhodčího řízení a jeho povaha. Následovat bude problematika osoby rozhodce. Jeho výběr, ustanovení do funkce, vyloučení a občanskoprávní odpovědnost. Navazuje kapitola *čtvrtá*, která se zabývá profesní etikou právníků v obecné rovině. Bude členěna do několika částí, přičemž si odpovíme na otázku co to je profesní etika, jak vznikla a podíváme se na etické kodexy vybraných právních profesí. Kapitola *pátá* je věnována samotnému tématu diplomové práce, profesní etice arbitra. V této kapitole bude hrát velkou roli zanalyzování profesně etických hodnot rozhodce. V předposlední, *šesté* kapitole, budou rozebrány dva vybrané judikáty, na kterých si ukážeme profesní etiku v praxi. V *závěru* této práce logicky zhodnotíme výsledky diplomové činnosti a odpovíme na výzkumné otázky, položené výše.

Nutno podotknout, že **dosavadní zpracování tématu** v české odborné literatuře je nedostatečné. Profesní etika je na poli mezinárodního rozhodčího řízení neprobádanou oblastí. Přední čeští teoretici na mezinárodní rozhodčí řízení, jako jsou N. Rozeňalová či A. Bělohlávek, se danou problematikou nezabývají vůbec. Proto budu převážně v kapitolách o profesní etice pracovat s literaturou zahraniční. Při tvorbě této práce budou používány také odborné časopisecké články a judikatura rozhodčích soudů. Naopak v kapitolách o rozhodčím řízení a postavení rozhodce budu hledat inspiraci jak u českých autorů a tak u zahraničních.

Při zpracovávání této diplomové práce se budu držet **metod vědecké práce**. Budu se držet zejména metod abstrakce a konkretizace. Dále zejména pomocí metod dedukce, logické interpretace a kritické analýzy vytřídím to nejpodstatnější k danému tématu.³

Shrnu-li výše uvedené, cílem této práce je konkretizovat profesně etická pravidla. Odůvodnit jejich existenci a potřebnost pro společnost. Stanovit nosné pilíře profesní etiky

³ Blíže viz. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.

rozhodce, čeho se týkají a jejich fungování v praxi. Také bychom rádi touto prací přispěli k rozvoji debaty o profesní etice rozhodce a jejím významu v mezinárodním prostředí.

2. HISTORICKÝ KONCEPT VZNIKU A VÝVOJE MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ ARBITRÁŽE

Co vede účastníky řízení k tomu, že dávají přednost řízení rozhodčímu namísto řízení před klasickým obecným soudem, kde jsou jim poskytnuty vyšší procesní záruky? Proč tomu tak je? Důvodem, proč vznikla potřeba právní regulace soukromého soudnictví, byly bezesporu neduhy soudnictví státního. Byla to reakce na problémy týkající se délky soudního řízení, složitosti procesních pravidel a také špatná schopnost vnímat specifika obchodního života, jelikož spor nerozhodovaly specializované senáty.

V první kapitole diplomové práce se budeme zabývat historií mezinárodní obchodní arbitráže, jejími počátky a následným vývojem ve světě. Nastíníme si také stručný vývoj rozhodčího řízení v českých zemích. Budeme postupovat od dob nejstarších až k současnému pojetí mezinárodní arbitráže, jak se s ní můžeme setkat v dnešní době.

2.1. Krátký exkurz do historie rozhodčího řízení

Bez ohledu na to, jak pečlivě strany formulují smlouvu a s jakou rozvážností do transakce vstupují, spory představují součást sféry obchodního života. Konflikty se od nejstarších časů řešily různě. A prostředků pro řešení sporů bylo více než dost. Ať to byla svépomoc, šamani, vůdci nebo rozhodnutí před celou pospolitostí. Již od nejstarších časů mělo lidstvo potřebu nedorozumění mezi jednotlivci nějak vyřešit. Již zde můžeme vyzorovat základy arbitráže.

2.1.1. Rozhodčí řízení ve starověku

Ve starověku platilo pravidlo: *kdo byl silnější, měl právo*. Spory se v nejstarších lidských společenstvích řešily násilím. Tento neustálý pocit ohrožení a stav nepřátelství vedl lidi k tomu, že se postupně vzdali řešení konfliktů svépomocí. Místo toho se obraceli na třetí osobu, často vybranou z významných lidí kmene, která měla daný spor rozhodnout. Právě tento moment, kdy se lidé rozhodli předat svůj spor třetí osobě, je moment, kdy se spravedlnost dostává z rukou silnějšího jedince do rukou nezávislé třetí osoby – arbitra.

K tomu, aby byl spor tzv. *arbitrovatelný* stačil pouze souhlas obou zainteresovaných stran.⁴

Obchodní arbitráž je tedy stará jako samo lidstvo. Počátky rozhodčího řízení musíme hledat tam, kde se nejvíce obchodovalo. Nejstarší zmínku o rozhodčím řízení nalezneme na hliněných destičkách, které se nám dochovaly z oblasti Středního východu.⁵ Ve Starověkém Římě se taktéž netrpělo řešení sporu svépomocí. V počátcích Římského státu, kdy ještě neexistoval státní výkon spravedlnosti, zvolili váženého občana, kterému spor podrobili. Zákon dvanácti desek, známý pod latinským pojmem *lex duodecim tabularum*, zařadil arbitráž blíže k mimosoudnímu řešení sporu. K tomu aby spor mohl být podroben rozhodčímu řízení, musela existovat smlouva, v níž si strany sporu zvolili rozhodce. Následovat musela smlouva mezi stranami a rozhodcem, který tímto svoji funkci přijal (*receptum arbitrii*).⁶ Rozhodčí řízení bylo taktéž známo v antickém Řecku. Rozhodce byl dle Aristotela přirovnáván k jakémusi oltáři, který měl být útočištěm pro poškozené. Strany se nezdálo dohodly, aby jejich spor byl rozhodnut třemi či pěti rozhodci. Institut samorozhodce byl sice Řekům znám, ale netěšil se takové oblíbenosti.⁷

2.1.2. Rozhodčí řízení ve středověku

Přechod mezi starověkem a středověkem se ještě nese v duchu arbitráže. Nicméně postupem času dochází k tomu, že čím dál tím více do soudnictví zasahuje král či panovník. Král, jakožto vrchní představitel státu, přesunul pravomoc rozhodovat spory na sebe, resp. na „své“ soudy. Jistou protivahou panovníka stála šlechta, která se snažila jeho moc oslabit. I zde však existovaly spory, které mohly být rozhodnuty třetí nestrannou osobou. Spory často vznikaly mezi kupci na tržišťích. Tyto spory vyžadovaly okamžité rozhodnutí, proto se i v této době ukázalo rozhodčí řízení jako nezbytné.⁸

Rané kodifikace procesního práva v Německu, Švýcarsku, a Itálii hovořili o rozhodčím řízení jako o doplňku k řízení soudnímu. Rozhodčí řízení se v této době stává více formální a omezuje volnou diskreci rozhodců tím, že se více přihlíží na psané prameny.⁹

⁴ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, 5 s.

⁵ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. 3. vydání. London: Kluwer Law International, 2009. 10 s.

⁶ FOREJT: *Řešení sporů*... 6 s.

⁷ COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law*. New York: D. Appleton and Company, 1918. 24- 25 s.

⁸ FOREJT: *Řešení sporů*... 6 s.

⁹ BORN: *International Commercial*... 26-28 s.

Pro středověkou Anglii je známé cechovní rozhodčí řízení. Bylo charakteristické svou obligatorní povahou. V případě, že došlo ke sporu mezi členy cechu, museli se podrobit rozhodčímu řízení.¹⁰

2.1.3. Rozhodčí řízení v novověku

Ač se rozhodčí řízení zpočátku ubíralo samostatnou cestou, vždy zde byly tendence státu o co největší kontrolu. V období novověku se rozhodčí řízení vyvíjelo v různých státech odlišně. Tak např. v Anglii byl přijat Zákon o rozhodčím řízení (*Arbitration Act*). Stalo se tak roku 1698 a jednalo se o první ucelenou úpravu rozhodčího řízení zakotvenou v zákoně. Tato úprava rozhodčího řízení však byla velmi nedokonalá.¹¹ Problematické aspekty tohoto zákona, zejména pak závaznost rozhodčích smluv, vyřešil Zákon o civilním řízení (*Civil Procedure Act*). Na něj pak navazoval Zákon o obyčejovém právu procesním (*Common Law Procedure Act*). Dnes je ve Velké Británii účinný zákon z roku 1996 zvaný *Zákon o rozhodčím řízení*.¹² Ve Francii došlo k největšímu rozmachu rozhodčího řízení po Francouzské revoluci. Arbitráž požívala nebývalé obliby. O tom svědčí i to, že byla prohlášena za nejrozměšší prostředek k řešení sporu. Čl. 86 francouzské Ústavy dokonce stanovil, že: „Právo občanů na volbu rozhodčího řízení pro urovnání jejich sporů nesmí být žádným způsobem porušeno“.¹³

2.1.4. Rozhodčí řízení v českých zemích

První právní předpisy upravující rozhodčí řízení se na našem území objevily ve 12. století ve *Statutech Konráda Oty*. V tomto dokumentu bylo popsáno fungování „*zlubného sídu*“, který představoval rozhodčí soud. Došlo zde ke kodifikaci zvykového práva. Pravidla již tehdy obsahovala poměrně precizní úpravu rozhodčí smlouvy, obecné postupy v řízení a vydávání rozhodčích nálezů.¹⁴

Koncem 15. století se strany uchylovaly především ke smírnému řešení sporu. Významnější změny přinesl až *Říšský zákon* č. 113 z roku 1895. Tento zákon specifikoval pravomoc, jakožto platný projev vůle stran sporu řešit jej v rozhodčím řízení, předmět sporu a

¹⁰ Tamtéž 32 s.

¹¹ Např. strany mohly rozhodčí smlouvu kdykoliv vypovědět, jelikož nebyla pro ně závazná.

¹² Tamtéž 35 s.

¹³ Tamtéž 37 s.

¹⁴ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ Ilona. *Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy*. Praha: EUROLEX Bohemia, 2002. 18-22 s.

další nezbytné náležitosti. Dnem přistoupení Československa k Ženevskému protokolu a Ženevské úmluvě z roku 1931 se Československo stalo spoluvůrcem mezinárodní obchodní arbitráže.¹⁵ Rozhodčí řízení se dočkalo samostatné právní úpravy až zákonem č. 98/1963 Sb. o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů. Tento zákon, jenž nabyl účinnosti o rok později, řešil pouze spory majetkové povahy vznikající v mezinárodním obchodním styku. Nikoli spory vnitrostátní povahy. Tato právní úprava se změnila až v roce 1992 právní úpravou obsaženou v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Změna spočívala především v tom, že nyní je rozhodčí řízení možno použít jak ve sporech s mezinárodním prvkem tak pro spory čistě vnitrostátní. Je zde úprava celého procesu arbitráže, od zahájení sporu, pravomoci, průběhu rozhodčího řízení až po uznání a výkon rozhodčího nálezu.¹⁶

¹⁵ Unie pro rozhodčí řízení a mediační řízení v ČR. *Rozhodčí řízení a rozhodčí smlouvy*. [online]. Urmr.cz[cit. 25. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.urmr.cz/files/brozura-rozhodci-rizeni.pdf>>.

¹⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2008. 88 – 89 s.

3. VYMEZENÍ POJMU MEZINÁRODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ A POSTAVENÍ ROZHODCE

Pojem rozhodčího řízení je naprosto klíčový pro tuto diplomovou práci, proto jej v této části definuji. I přes mnohé odlišnosti definic v monografiích předních autorů zabývající se rozhodčím řízením, můžeme vymezit základní znaky rozhodčího řízení. Následovat bude povaha rozhodčího řízení a odpovíme si tak na otázky typu: *Jaký je vztah státu k rozhodčímu řízení? Co je základem rozhodčího řízení? Je rozhodčí řízení regulováno právem nebo jde o nestátní způsob řešení sporu podléhající pouze vůli stran?*

V druhé podkapitole se potom zaměřím na osobu rozhodce, kterou rozeberu detailněji, jelikož úzce souvisí s tématem této diplomové práce. Budu postupovat od obecného k úzkému. Tzn., na začátku druhé podkapitoly vymezím, jaké obecné předpoklady by měl rozhodce splňovat. Následovat bude detailnější popis procesu ustanovování rozhodce, jeho povinnosti, vyloučení rozhodce a nahlédneme také do jeho odpovědnosti.

3.1. Definice rozhodčího řízení

Ucelená definice, která by byla přijatelná všemi autory, neexistuje. Jak již bývá dobrým zvykem, literatura podává nespočet víceméně podobných definic rozhodčího řízení. Sledujíc zdůraznění určitých znaků, které jsou vlastní pro rozhodčí řízení, můžeme vypořádat, jak konkrétní autor hodnotí rozhodčí řízení a čemu přikládá důležitost.

Rozehnalová definuje mezinárodní rozhodčí řízení jako: „*Způsob řešení sporů o majetkové nároky vzniklé z provádění mezinárodního (obchodního) styku mezi fyzickými či právními osobami (obchodníky, podnikateli)*“.¹⁷

Definice nalezneme stručně: „*Mechanismus speciálně ustavený pro konečné a závazné rozhodnutí sporů, jenž vzešly ze smluvních nebo jiných vztahů s mezinárodním prvkem, nezávislými rozhodci v souladu s postupem, uspořádáním a rozhodnými právními nebo neprávními standardy zvolenými přímo či nepřímo stranami,*“¹⁸ nebo obsáhlejší: „*Na základě platné rozhodčí smlouvy mohou strany podřídit urovnání sporu s mezinárodním prvkem, který*

¹⁷ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení*... 42 s.

¹⁸ LEW, Julian, MISTELIS, Loukas, KROLL, Stefan. *Comparative International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2003. 2 s.

mezi nimi vzešel, nebo který by mohl vzejít později, závaznému nálezu třetí soukromé osoby. Uplatněním dohody obsažené v rozhodčí smlouvě suspendují strany pravomoc obecného soudu. Strany jsou pány arbitráže. Rozhodce může do řízení zasahovat jen v mezích stanovených mu rozhodčí smlouvou či kogentními ustanoveními daného právního řádu. Řízení končí nálezem, který může být soudně vykonán. Napadnout náleze lze jen za nedodržení postupů stanovených v rozhodčí smlouvě“.¹⁹

Ať již použijeme definici jakoukoliv, z každé můžeme vyabstrahovat ústřední rysy, které charakterizují arbitráž. Podle Borna²⁰ mezi **základní rysy**, které charakterizují rozhodčí řízení, a odlišují jej od ostatních způsobů řešení sporu, patří:

- *Soukromoprávní způsob řešení sporů*²¹
- *Autonomie vůle stran sporu*
- *Skutečnost, že vede ke konečnému a závaznému stanovení práv a povinností stran*
- *Alternativa ke státnímu soudnictví.*

K tomu, abychom mohli hovořit o mezinárodní obchodní arbitráži je nutností, aby se jednalo o spor, jenž vzešel ze smluvních nebo jiných vztahů s mezinárodním prvkem.²² I když z výše uvedeného vyplývá, že rozhodčí řízení má soukromoprávní charakter a lze jej realizovat pouze na základě platné rozhodčí doložky, vlastní řízení si zachování svou veřejnoprávní povahu. Rozhodci nevykonávají svoji pravomoc pouze na základě vůle stran zhmotněné ve smlouvě. Svoji rozhodovací pravomoc vykonávají na základě pravomoci delegované státem. Strany mají možnost přenést pravomoc z obecných soudů na rozhodce. Tato možnost je však omezena a současně vymezena zákonem.²³

¹⁹ SANDERS, Pieter. *Quo Vadis Arbitration? Sixty Years of Arbitration Practice: A Comparative Study*. Hague: Kluwer Law International, 1999. 8 s.

²⁰ BORN: *International commercial...* 51-52 s.

²¹ Avšak současně musíme zdůraznit, že je tento typ řízení „zaštitěn“ mocí veřejnou. Uplatňuje se zde spolupůsobení veřejné moci, i přesto, že dohoda stran sporu je základ rozhodčího řízení, bez kterého nemůže být konáno. Viz. ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení...* 13 s.

²² Není možná jednoznačná odpověď na otázku rozlišení rozhodčího řízení jako mezinárodního či vnitrostátního. Důležitou roli zde hraje řada skutečností. Jednou z nich je např. smluvní doktrína s rozhodujícím vlivem vůle stran nebo naopak důraz na objektivní prvky v jurisdikční doktríně. Přesto se však pokusíme dále v textu stručně vymežit rozhodčí řízení mezinárodní a vnitrostátní. Podrobněji se danou problematikou zabývá Rozehnalová zde: ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení...* 43 – 45 s.

²³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení. *In Days of Law: the Conference Proceedings*. Brno: Nakladatelství Masaryk University, 2009. 8-9 s.

3.2. Mezinárodní vs. vnitrostátní rozhodčí řízení

Důvod proč rozlišujeme rozhodčí řízení na řízení mezinárodní a vnitrostátní je ten, že některé státy obsahují odlišnou úpravu těchto druhů rozhodčího řízení. Toto rozlišování má význam zejména pro fázi průběhu rozhodčího řízení. V praxi to má význam pouze tam, kde existují samostatné právní úpravy pro mezinárodní řízení a zvláště pro řízení vnitrostátní. V současnosti převládá trend sblížení těchto právních úprav, který směřuje k jednotnosti.²⁴

Abychom mohli řízení označit jako mezinárodní, musí obsahovat prvek mezinárodnosti.²⁵ Jedná se o prvek, který spočívá buď v předmětu, subjektu či kombinaci obou. Kritérium spočívající v **předmětu** se soustředí na předmět právního vztahu, který se nachází v cizině nebo na činnost, jejíž převažující plnění je v jiném státě než je místo společného sídla či podnikání stran. Kritérium založené na **subjektech** zaměřuje svoji pozornost na strany rozhodčí smlouvy. Ty mají sídlo, bydliště nebo místo podnikání na území jiného státu nebo byly zřízeny podle jiného práva nebo mají místo podnikání na území různých států.²⁶ Pod vlivem Modelového zákona UNCITRAL (dále jen Modelový zákon)²⁷ o mezinárodním rozhodčím řízení se spojila tato dvě kritéria ve snaze o co nejširší vymezení mezinárodního řízení. Modelový zákon v čl. 1 vymezuje, za jakých okolností je řízení mezinárodní. Čl. 1 odst. 3 písm. a) říká, že: „Rozhodčí řízení je mezinárodní, mají-li strany v okamžiku uzavření rozhodčí smlouvy místa podnikání v různých státech.“ Modelový zákon jde však mnohem dále a překonává kritérium spočívající v subjektech, které bývá často kritizováno pro svůj omezující rozsah vymezení mezinárodního rozhodčího řízení. Čl. 1 odst. 3 písm. b) připouští, aby řízení bylo mezinárodní, i když mají obě strany místo podnikání v jednom státě. Jedná se o situaci, kdy: „Místo konání rozhodčího řízení se nachází v jiném státě“²⁸ nebo „místo, kde má být plněna podstatná část závazku se nachází v jiném státě“.²⁹ Modelový zákon nezapomněl ani na autonomii vůli stran, když v čl. 1 odst. 3 písm. c)

²⁴ LEW, MISTELIS, KRÖLL: *Comparative International...* 63 s.

²⁵ POUDRET, Jean Francois, BASSO, Sébastien. *Comparative Law of International Arbitration*. 2. vyd. Londýn: Sweet & Maxwell, 2007. 24 s.

²⁶ LEW, MISTELIS, KRÖLL: *Comparative International...* 60 s.

²⁷ Přijatý dne 21. 6. 1985. Dostupný na:

<http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html>.

²⁸ UNCITRAL Model law, čl. 1 odst. 3 písm b) bod I

²⁹ UNCITRAL Model law, čl. 1 odst. 3 písm b) bod II

stanovil, že: „*Strany s místem podnikání ve stejném státě se mohou výslovně dohodnout, že se předmět rozhodčí smlouvy dotýká více než jednoho státu.*“³⁰

3.3. Domáci vs. cizí rozhodčí řízení

Kritériem pro rozlišování domácího a cizího rozhodčího řízení je místo vydání rozhodčího nálezu nebo právo rozhodné pro rozhodčí řízení. Důvodem proč má rozlišování rozhodčího řízení na řízení domácí a řízení cizí takový význam, je kontrolní funkce obecných soudů. Rozhodčí nález označený jako domácí lze jednoduše vykonat či zrušit. Pakliže se jedná o rozhodčí nález cizí, musí se nejdříve uznat, aby posléze byl způsobilý k výkonu.³¹

3.4. Povaha rozhodčího řízení

Pojďme si položit otázku, zda doktrinální pohled na rozhodčí řízení má vliv na určité instituty a řešení konkrétních otázek. Rozehnalová se svým příspěvkem ve sborníku vyslovila názor, že pokud se jedná o kvalifikaci rozhodčí smlouvy, o postavení a odpovědnost rozhodce, vztah mezi stranami smlouvy a rozhodcem a v mnohých dalších případech, tento vliv je zásadní.³² Důvod, proč senáty často docházejí k diametrálně odlišným řešením, při posuzování jednotlivých otázek, je právě ten, že používají rozdílné teoretické východiska.³³ Abychom byli schopni správně porozumět rozhodčímu řízení, považují za nutné seznámit se s koncepcemi, které určují povahu rozhodčího řízení.

Teorií, které určují povahu rozhodčího řízení je hned několik. Všechny mají jedno společné. A to je, že se zabývají vazbou státu a rozhodčího řízení.³⁴ V literatuře národní i mezinárodní se setkáváme s následujícími koncepcemi:³⁵

- *Jurisdikční*
- *Smluvní*

³⁰ UNCITRAL Model law, Čl. 1. odst. 3 písm. c)

³¹ TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of Commercial Disputes: International and English Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 49 s.

³² ROZEHNALOVÁ: Hlavní doktríny... 8-10 s.

³³ Tamtéž, s. 4.

³⁴ BORN: *International Commercial...* 45 s.

³⁵ S tímto členěním se lze setkat např. u Rozehnalové: ROZEHNALOVÁ. *Rozhodčí řízení...* 52-54 s. nebo u LEW, Julian. *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. New York: Oceana Publications-Dobbs Ferry, 1978. 52 s.

- *Smíšená*
- *Autonomní*

Jak již jsem nastínila výše, teorie se odlišují v roli státu a jeho suverenity ve vztahu k rozhodčímu řízení. Základem **jurisdikční doktríny** (*judicial theory, jurisdictional theory*) je podle Bělohlávka skutečnost, že: „Rozhodčí řízení je řízení sporné a rozhodci vykonávají rozhodovací pravomoc s tím, že tito řeší spor cestou nalézání práva“.³⁶ Podle jurisdikční doktríny jsou to rozhodci, kteří nalézají právo a postupují stejně jako soudci při rozhodování sporu u soudu. Jsou nadáni soudní mocí, která pramení ze zákona a je na rozhodce přenášena na základě platné rozhodčí smlouvy.³⁷ Rozhodčí nález má charakter vykonatelného titulu. Tzn., že má stejné účinky jako soudní rozhodnutí, přestože je rozhodčí nález rozhodnutím soukromoprávního subjektu. Stát, potažmo obecné soudy, si v určitých aspektech ponechávají možnost zpětné kontroly. Soud tak může zrušit rozhodčí nález v případě, že nebyly splněny podmínky pro projednávání a rozhodnutí věci v rámci rozhodčího řízení.³⁸ Východiskem jurisdikční doktríny je tedy konkrétní právo státu regulovat a kontrolovat veškerá rozhodčí řízení realizovaná na jeho území. K tomu, aby bylo možno zrealizovat rozhodčí řízení, hraje hlavní roli stát, potažmo jeho právní řád, nikoliv vůle stran.³⁹ Tato teorie je zastávána většinou české odborné veřejnosti.

Dle **doktríny smluvní** (*contractual theory*), jsou to strany, které disponují rozhodujícím vlivem na charakter rozhodčího řízení. Základem arbitráže je tedy autonomie stran, respektování jejich vůle. V této koncepci se nejvíce projevuje zásada *arbiter nihil extra compromissum facere potest*.⁴⁰ Projevem vůle stran je zde rozhodčí smlouva, v níž strany vyjadřují souhlas být rozhodnutím rozhodců vázány a která je, dle této koncepce, základem rozhodčího řízení. Celá arbitráž je jen velmi omezeně ovlivněna národním právem a role státu je z pohledu této teorie velmi malá. Národní právo se uplatní jen při možné námitce veřejného

³⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů: Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. BECK, 2004. 16 s.

³⁷ Přednáška JUDr. Mag. iur. Michala Malacky, Ph.D., MBA na Právnické fakultě v Olomouci ze dne 19. listopadu 2012 v rámci předmětu Mezinárodní právo soukromé

³⁸ BĚLOHLÁVEK: *Zákon o rozhodčím...* 16-17 s.

³⁹ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení...* 53-54 s.

⁴⁰ Tuto zásadu můžeme volně přeložit takto: Rozhodce nemůže dělat nic nad rámec vymezený dohodou o arbitroví.

pořádku nebo arbitrabilitě sporu. Ústavní soud České republiky se ve svých nálezech jasně přiklání k doktríně smluvní.⁴¹

Třetí doktrína v pořadí je kombinací obou výše zmíněných krajních doktrín a snaží se minimalizovat jejich slabiny. Jedná se o **doktrínu smíšenou** (*mixed theory*). Základním prvkem této doktríny je spolupůsobení vůle stran a vůle státu na rozhodčí řízení. Jinými slovy, strany musí projevit svoji vůli podříditi svůj spor před rozhodci a stát zase propůjčit rozhodčímu řízení stejné účinky jako má rozhodnutí soudní.⁴² Podle Sausera-Halla, který je často spojován s touto doktrínou, není možné, aby arbitráž stála mimo právní systém. Uvedl, že původ arbitráže je v soukromoprávní smlouvě a tudíž je na stranách zda chtějí uzavřít smlouvu, výběr rozhodce, jak mohou ovlivnit průběh řízení. Avšak zároveň musí existovat právo, které určující možnost konání arbitráže, platnost rozhodčí doložky a v neposlední řadě účinky rozhodčího nálezu.⁴³

Poslední doktrína, kde vazba státu a rozhodčího řízení je takřka nulová, nazýváme **doktrínou autonomní** (*autonomy theory*). Mezinárodní arbitráž, je dle příznivců této teorie, institutem „*per se*“, tzn., že národní právo je pouze pomocníkem při plnění jejich funkcí. Tato doktrína nahlíží na mezinárodní rozhodčí řízení jako na řízení autonomní vůči národnímu právu. Arbitráž je dle této koncepce spatřována jako autonomní institut, který by neměl být ovlivněn právem fóra. Jednou z velkých nevýhod této doktríny je, že zanedbává pomocné a kontrolní funkce státních orgánů. A to proto, že dle této koncepce je řízení plně ovládáno vůlí stran, která nesmí být určována právem žádného státu.⁴⁴

3.5. Osoba rozhodce v rozhodčím řízení

Rozhodce hraje v arbitráži zásadní roli. Strany si mohou zvolit jakoukoliv osobu, splňující předpoklady pro osobu rozhodce, aby rozhodla jejich spor. Je nemožné najít ideálního rozhodce, který by se hodil pro všechny arbitráže. Při jeho volbě se musíme zaměřit

⁴¹ Z databáze nalus lze poukázat na řadu nálezů, o které opíráme toto tvrzení. Jedná se např. o Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2002 sp. zn. IV ÚS 174/02, Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2007 sp. zn. II ÚS 2169/07 nebo Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2009 sp. zn. II.ÚS 3059/08 a další.

⁴² ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení*... 57 s.

⁴³ LEW, MISTELIS, KROLL: *Comparative International*... 78-80 s.

⁴⁴ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení*... 57-58 s.

na několik skutečností, tak, abychom zvýšili pravděpodobnost, že daný rozhodce má na věc stejný názor a rozhodne v náš prospěch.⁴⁵

3.5.1. Výběr rozhodce

Kvalita arbitráže závisí ve velké míře na kvalitách a dovednostech vybraného rozhodce. Pakliže si správně zvolíme rozhodce či tribunál, tento výběr se beze sporu kladně odrazí na arbitráži samotné. Rozhodčí řízení může být rychlé, efektivní, méně nákladné než soudní řízení. Jestliže si zvolíme nekvalitního rozhodce, mohou se výše zmíněná pozitiva rozhodčího řízení stát negativy. Zvolením špatného rozhodce se nejen vystavujeme průtahům a neefektivnosti řízení, ale také možnosti následného zrušení nálezu nebo jeho nevynutitelnosti.

Výběr rozhodce či rozhodců je jedním z hlavních, ne-li nejdůležitějším momentem celé arbitráže.⁴⁶ Otázkou však zůstává, jak rozpoznat takovou osobu. Na tuto otázku se pokusíme najít odpověď níže. Na podporu tvrzení o důležitosti výběru rozhodce, poukazují na případ *Andersen Consulting versus Arthur Andersen and Andersen Worldwide*⁴⁷. V tomto případě, kde bylo zainteresováno více než 140 členů společnosti Andersen, sehrál hlavní roli správný výběr rozhodce. Celý spor byl vyřešen za 2,5 roku a vedl k vydání rozhodčího nálezu, který byl akceptovatelný pro obě strany sporu.

K posouzení osobnosti a přístupu potenciálního arbitra, je vhodné nejen pečlivě prostudovat jeho životopis, ale také sjednat si s ním osobní schůzku. Soukromý rozhovor s kandidátem může být veden pouze tehdy, jedná-li se o arbitra, kterého navrhuje jedna ze stran ve více členném tribunálu. Naopak, je-li vedeno jednání s předsedou tribunálu nebo s tzv. samoarbitrem, musí být přítomny obě strany. Toto jednání se musí omezit pouze na věci, které vedou k posouzení osobnosti potenciálního rozhodce, jeho zkušenosti, časové možnosti apod. V žádném případě strany s arbitrem nesmí diskutovat meritum případu v nepřítomnosti strany druhé. To nevylučuje obecné nastínění případu, které má sloužit k tomu, aby potenciální rozhodce sám předem zhodnotil, zda je vhodným arbitrem, zda je nestranný a nezávislý, zda má takové časové možnosti, jaké vyžaduje daný případ apod.⁴⁸

⁴⁵ LEW, MISTELIS, KROLL: *Comparative International...* 223 s.

⁴⁶ Tamtéž 231s.

⁴⁷ Rozhodčí nález ICC International Court of Arbitration v Ženevě ze dne 28. 7. 2000 ve věci *Andersen Consulting v Arthur Andersen and Andersen Worldwide*, ICC no. 9797.

⁴⁸ CARTER, James. 56 rights & obligations of the arbitrator. *Dispute Resolution Journal*, leden 1997, 4 s.

3.5.2. Postavení rozhodce

Na začátku této kapitoly si položíme otázku, která je pro tuto práci klíčová. *Bliží se role rozhodce postavení soudce nebo spíše osoby, poskytující služby?* Názor, který je tradičně zastáván ve sféře českého práva, je takový, že jurisdikční doktrína sice vede k závěrům o soukromoprávním ustanovení rozhodce, nicméně k přenosu veřejnoprávních pravomocí k rozhodování sporu.⁴⁹ Naopak Raban zastává takový názor, že rozhodce je nejenom osobou práva veřejného (tzv. *decision maker*), ale také dodavatel služeb (tzv. *service supplier*). Dochází tím k tomu, že není nutné dávat pozice soudce a poskytovatele služeb do protikladu.⁵⁰

Ke správnému porozumění dané problematiky je na místě si alespoň krátce vymezit pozici soudce a poskytovatele služby. Důvod, proč je rozhodce často připodobňován k soudci, je takový, že má pravomoc daný spor rozhodnout. To je také jeden z hlavních důvodů, čím se rozhodčí řízení odlišuje od jiných alternativních řešení sporu. Za všechny jmenujme např. negociaci, mediaci. Role rozhodce jako poskytovatele služeb vychází z představy existence smluvního vztahu mezi stranami a rozhodcem. Raban, který se dlouze věnoval vymezení této smlouvy ve svém komparativním díle, jednoznačně zastává existenci takovéto smlouvy. Dle jeho názoru se jedná o právní institut *sui generis*, který není zařaditelný pod žádný smluvní typ. Jeho obsahem je nestranné posouzení právního vztahu mezi stranami sporu a zároveň zmocnění stran k formulaci práv a povinností tak, aby došlo k rozhodnutí sporu. Jinými slovy, rozhodce má povinnost spor rozhodnout v určené době, nestranně a nezávisle. Má právo na odměnu a strany mají povinnost tuto odměnu rozhodci zaplatit.⁵¹ Tuto koncepci zjevně zastává i Ústavní soud České republiky, který se pro danou koncepci již několikrát vyjádřil ve svých stanoviscích.⁵² Čeští autoři, jako Bělohlávek, Rozehnalová a Pecha se vyslovili k opačnému názoru při hodnocení tohoto vztahu. Bělohlávek uvádí že.: „*Vznik smluvního vztahu mezi rozhodcem a jej jmenující stranou by odporoval zásadě nestrannosti výkonu funkce rozhodce a stejně tak je nepřijatelné, že by zmíněný soukromoprávní smluvní vztah vznikl mezi rozhodcem a stranou, která ho nejmenovala nebo dokonce předsedajícím*

⁴⁹ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení*... 182 s.

⁵⁰ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. 65 s.

⁵¹ Tamtéž. 65 – 70 s.

⁵² Jedná se např. o Ústavní stížnost II. ÚS 2169/07, Ústavní stížnost IV. ÚS 174/02

rozhodcem v případě senátního rozhodování sporu."⁵³ Autorka této diplomové práce sdílí názor s českými akademiky. Pravomoc rozhodce k vydání rozhodnutí jsou dány obecně zákonem, v tomto případě platnou rozhodčí smlouvou. K tomu, aby se osoba ocitla v pozici rozhodce, musí dát nutně souhlas.

3.5.3. Ustavení rozhodce do funkce

Situace, jak rozhodce zastane svoji funkci, dělíme na **řádné** a **náhradní**. Rozdíl mezi nimi je ten, že u řádného způsobu působí mechanismy, které si strany samy vytvořily, popř. jsou stanoveny v řádu rozhodčí instituce. Naopak u náhradního způsobu je nutnost obrátit se na soud. V praxi se můžeme setkat s těmito **řádnými způsoby** ustavení rozhodce do funkce:

- a) **Určením osoby přímo v rozhodčí smlouvě.** Je třeba rozlišovat situace, kdy spor má vzniknout teprve v budoucnu nebo už nastal. Jako nepraktický způsob ustanovení se jeví tam, kdy spor má teprve vzniknout. V praxi se jedná o rozhodčí doložky. Naopak, tam kde již spor vzniknul, musí být buď určen rozhodčí soud či řád rozhodčí instituce nebo přímo jmenovat rozhodce.
- b) **Ustavení v rozhodčí smlouvě, které obsahuje mechanismus určení rozhodce či senátu.** Tento způsob obsahuje několik mechanismů, jak ustanovit rozhodce. Může být postaven buď na:
- *dohodě o osobě rozhodce*
 - *každá strana jmenuje jednoho rozhodce a ti následně jmenují svého předsedu*
 - *strany určí osobu, přičemž tato osoba je pověřena ustanovit rozhodce či senát*
- *losováním z předem dohodnutého seznamu nebo ze seznamu rozhodců stálého rozhodčího soudu za přítomnosti notáře.*

c) odkaz na řád rozhodčího soudu či jeho pravidla

d) způsob, který stanoví jako subsidiární zákon nebo mezinárodní smlouva.

Jestliže jedna ze stran nebo rozhodci jsou v dané kauze nečinní, zákon stanoví dobu, kdy je možné se obrátit na soud. V situaci, kdy je nutnost obrátit se na soud, hovoříme o **náhradním způsobu** ustavení rozhodce.⁵⁴

⁵³ BĚLOHLÁVEK, Alexander, KALLA, Petr. Nové směry v rozhodčím řízení a z mezinárodního obchodního styku. *Právní rádce*, 2004, č. 2, s. 4 a násl.

⁵⁴ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení*... 187-189 s.

3.5.4. Vyloučení rozhodce

Důvody, pro které není schopen rozhodce vykonávat svoji funkci, mohou existovat v době ustanovení nebo mohou vyjít najevo až dodatečně. Nastanou-li však tyto důvody, rozhodce je povinen funkci rozhodce nepřijmout. Pokud tak neučiní, musí být z projednávané věci vyloučen.⁵⁵ Je několik možností, které vedou k vzdání se funkce, respektive k vyloučení rozhodce z projednávané věci. Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Zákon o rozhodčím řízení)⁵⁶ ve svém ustanovení § 12 odst. 1 a 2 hovoří o následujících možnostech:

- *Již určený nebo jmenovaný rozhodce, u něhož vyšly najevo okolnosti uvedené v § 11 téhož zákona, je povinen se funkce rozhodce vzdát.*
- *Nevzdá-li se rozhodce funkce, mohou se strany dohodnout o postupu při jeho vyloučení. Kterákoli ze stran může podat návrh, aby o vyloučení rozhodl soud.*
- *Je-li spor řešen u stálého rozhodčího soudu, postup pro vyloučení je obvykle stanoven v příslušném řádu.*

Je poněkud problematické jak postupovat v případě, že se rozhodce funkce nevzdá sám na základě existujících pochybností. Rozhodce je nositel specifických vlastností a nesmí u něj nastat právní ani jiné faktické překážky, díky nimž by nemohl plnit svoje rozhodcovské povinnosti. Dva hlavní důvody pro odvolání rozhodce z funkce, nalezneme v modelovém zákoně UNCITRAL⁵⁷ a v modelovém jednacím řádu UNCITRAL⁵⁸. Dva hlavní důvody⁵⁹, které vedou k odvolání rozhodce, dle výše zmíněných řádu jsou: 1.) absence nezávislosti a nestrannosti rozhodce a 2.) absence *de facto* nebo *de iure* způsobilosti k výkonu mandátu.

Důvodem pro odvolání rozhodce z rozhodčího řízení je reálná hrozba o jeho nezávislosti nebo nestrannosti. Nemusí se jednat o konkrétní projev rozhodce, který jasně nadržuje jedné ze stran. Zcela postačí pouze důvodná pochybnost o nezávislosti či nestrannosti rozhodce. Tuto problematiku rozeberu podrobněji níže.

Je-li rozhodce odvolán z objektivních důvodů, tedy z absence *de facto* nebo *de iure* způsobilosti, je přihlíženo pouze k projevům takové nezpůsobilosti, které již existují.⁶⁰

⁵⁵ Tamtéž 189 s.

⁵⁶ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ Např. čl. 12 odst. 2 a 14 odst. 1 modelového zákona UNCITRAL.

⁵⁸ Např. čl. 12 odst. 1 a 12 odst. 2 modelového jednacímho řádu UNCITRAL.

⁵⁹ Tyto obecné důvody jsou často konkretizovány jednacímí řády hlavních rozhodčích institucí. Např. čl. 14 a 15 ICC Rules, čl. 8 a 10 ICDR Rules, čl. 18 a 19 DIS Rules apod.

⁶⁰ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení*... 189 – 191 s.

Ustanovení modelového jednacího řádu UNCITRAL⁶¹ říká, že by o odvolání rozhodce měly rozhodnout strany prostřednictvím dohody, jestliže již sám sebe rozhodce předtím nevyločil z projednávání věci. Jestliže se strany nedohodnou, rozhodne o návrhu na odvolání rozhodčí instituce či soud. Taková praxe, kterou přinesl modelový jednací řád UNCITRAL, je kopírována řadou rozhodčích institucí. Born nevyklučuje, že si strany nemohou sjednat odlišný způsob odvolání rozhodce. Toto ujednání musí splňovat určité limity. Nesmí narušit rovnost stran a zároveň musí poskytovat efektivní obranu, jestliže se vyskytne důvod pro vyloučení rozhodce.⁶² Jestliže dojde k jeho vyloučení ještě před vydáním rozhodčího nálezu, musí dojít k jmenování náhradního rozhodce. Vždy musí být obnoven sjednaný počet rozhodců, takový jaký si strany určily v rozhodčí smlouvě. Některé rozhodčí instituce však umožňují pokračování v řízení i s redukováným počtem rozhodců v tribunálu. Důvod je zamezení procesním průtahům, které by v konečném důsledku mohly znamenat i zmaření nároků nebo obranu jedné ze stran.⁶³

3.5.5. Občanskoprávní odpovědnost rozhodce

Otázka, jak je rozhodce odpovědný v případě porušení svých povinností, je závislá na výchozích teoretických přístupech k rozhodčímu řízení. Dvě doktríny⁶⁴, ze kterých vycházím i zde, jsem zmínila již v podkapitole 3.4. *Povaha rozhodčího řízení*. Proto pro více informací o těchto doktrínách odkazuji na tuto pasáž.

V případě, kdy bychom došli k názoru, že mezi rozhodcem a stranami sporu existuje vztah smluvní a strana by chtěla uplatit náhradu škody vůči tomuto rozhodci, byl by nárok koncipován jako porušení smluvních povinností. Přikloníme-li se k doktríně jurisdikční, muselo by se jednat o porušení povinností stanovených zákonem, tedy o odpovědnost deliktní. Tím, že rozhodce přijme svůj mandát, dostává se do postavení osoby nadané veřejnou mocí, která musí rozhodovat v souladu s platnými právními normami.⁶⁵ K občanskoprávní odpovědnosti rozhodce v českém právním prostředí panuje neshoda a situace je tedy otevřená.

Pohlédneme-li na otázku odpovědnosti rozhodce z mezinárodní právní úpravy, jednoznačnou odpověď bohužel nenalezneme. Některé řady stálých rozhodčích soudů otázku

⁶¹ Čl. 13 odst. 4 modelového jednacího řádu UNCITRAL.

⁶² BORN: *International commercial...* 1580 s.

⁶³ Tamtéž 1585 s.

⁶⁴ Jedná se o doktrínu jurisdikční a smluvní. Viz. příslušná podkapitola o *Povaze rozhodčího řízení*.

⁶⁵ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení...* 196 s.

odpovědnosti zcela vylučují. Jako příklad si uveďme pravidla ICC.⁶⁶ Článek 40 říká, že: „Rozhodci, stejně jako všichni pracovníci rozhodčího soudu nejsou nikomu odpovědní za škodu způsobenou v souvislosti s rozhodčím řízením“.

⁶⁶ Zkratka pro *The International Chamber of Commerce*

4. PROFESNÍ ETIKA PRÁVNÍKŮ V OBECNÉ ROVINĚ

Tato kapitola bude věnována profesní etice právníků jakožto problematice, které není v českém pojetí práva věnována dostatečná pozornost.⁶⁷ Je tomu tak možná i proto, že v naší společnosti panuje nevědomost o tom, co všechno pojem profesní etika (anglickým názvem *legal ethics* nebo *professional responsibility*) obnáší a co vlastně znamená. V důsledku tohoto nepochopení si mnozí právníci neuvědomují, s jakou frekvencí se s ní při výkonu svého povolání setkávají.

Vycházet budu především z monografií předních zahraničních autorů. Základními zdroji informací pro tuto kapitolu se staly knihy od amerických autorů *Jamese Moliterna*, který opakovaně vystoupil na Právnické fakultě v Olomouci, *Bradley Wendelyho* a *Jonathana Lyntona*. Inspirací taktéž byla Mezinárodní konference o profesní etice, která se uskutečnila v květnu roku 2011 na olomoucké právnické fakultě, pod vedením *Maxima Tomoszka*.

V následující podkapitole se krátce podíváme do historie etiky. Na tomto krátkém exkurzu do historie si ukážeme, kde můžeme vypočítat její prvotní zmínky. Následovat bude profesní etika právníků, kde si objasníme její pojem. Na konci této kapitoly vám představím některé kodexy vybraných právních profesí. Cílem této kapitoly je objasnit čtenáři pojem profesní etiky. Její správné pochopení je nezbytným základem pro kapitolu druhou, která bude zaměřena konkrétně na rozhodce.

4.1. Kam až sahají kořeny profesní etiky?

Etika (řec. *éthos*) znamená zvyk, obyčej, charakter.⁶⁸ Je postavena na třech pilířích, kterými jsou: humanismus, tolerance a vzájemný respekt. Bývá často nazývána praktickou filozofií nebo teorií morálky.⁶⁹ Jak se dozvíme níže, v Evropě jsou kořeny etiky zakořeněny hodně hluboko. Sahají až do 6 stol. př. n. l. Tehdy se člověk musel chovat eticky, pokud chtěl uspět v intelektuálním a veřejném životě.

Předsokratovské obdobím (6 – 5 stol. př. n. l.) je reprezentováno filozofy, jako byl *Tháles*, *Anaximandros*, *Anaximenés*. Tito filozofové byli představitelé Milétské školy, která

⁶⁷ Kapitola *Profesní etika právníků v obecné rovině* a *Profesní etika rozhodce* byly rovněž publikovány v Monseho vědecké soutěži.

⁶⁸ ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filozofie*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 269 s.

⁶⁹ Tamtéž 269 – 271 s.

označovala za prvopočátek všeho vodu a vzduch. Další skupinou byli Pythagorejci, kteří považovali za pralátku všeho číslo. Jako hlavní představitele této školy si uveďme slavného *Phytágora* a *Hérakleita*. Na tuto skupinu navazovali Sofisté, a to především *Prótagoras*, *Prodikos*, *Gorgiás*, kteří zaměřili svou pozornost a učení na člověka a jeho podstatu.⁷⁰

Klasické řecké období (5 – 4 stol. př. n. l.) soustřeďuje svou pozornost na člověka a lidskou činnost, jak má člověk správně žít. Do tohoto období řadíme filozofy *Sokrata*, *Platóna* a *Aristotela*. Jedním z nejznámějších výroků Sokrata je i dnes často užívaný postulát: „*Poznej sám sebe*“. Naopak ústředním tématem Platóna byly otázky, krásy, dobra a pravdy. Nejvýznamnějším filozofem této doby z pohledu etiky byl *Aristoteles*. Vytvořil rozsáhlý etický systém, který na dlouhou dobu ovlivňoval myšlení a jednání lidí. Byl to právě Aristoteles, kdo vytvořil z etiky samostatný obor. Jeho učení je založeno na tom, že člověk se má zabývat pouze tím, co je v jeho lidských silách pochopit. Proto odmítá Platónovu „ideu dobra“, jako věčnou a neměnnou filozofii.⁷¹ Předmětem jeho pojetí etiky jsou věci, které závisí na rozhodnutí jednajících. Podle Aristotela jde v životě člověka pouze o jednu věc. Stát se dobrým člověkem.⁷² To je také to, o co člověk celý život usiluje. Aby se mu dobře vedlo a dokázal se vyrovnat se svým životem. Ctnost a rozumnost pak vedou k tomu, že člověk volí správný cíl a prostředky k dosažení dobra. Byl zastáncem názoru, že největší ctností dosáhne člověk umírněností. Ideál člověka podle Aristotela je občan s bohatými mezilidskými vztahy. Jeho etika je etika štěstí a blaženosti.⁷³

Představitelem **středověké filozofie (5. – 15. stol.)** je *Augustin Aurélius*, který staví morálku mimo jednotlivce a domnívá se, že je totožná s boží vůlí. Podle jeho učení na světě existuje sice absolutní dobro, avšak opak – absolutní zlo neexistuje.⁷⁴

Novověk (15.stol. – současnost) je spojen se jmény, jako jsou *Hobbes*, *Spinoza* a *Kant*. Podle Immanuela Kanta musí všichni jednat na základě mravního zákona. Zatímco u Aristotela bylo cílem lidského bytí dosažení dobra, Kant vychází od problému správnosti konkrétního jednání a jeho kritéria. Snaží založit mravnost *a priori*, pouze na tzv.

⁷⁰ GEFFERT, R. *Etika vo verejnej sprave*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2010. s. 42-43.

⁷¹ ARISTOTELES, KRÍŽ, Antonín. *Etika Nikomachova*. 3. Vyd. Praha: Rezek, 2009. 7 s.

⁷² Tamtéž 4 s.

⁷³ ÇAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. 2. Vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 26 – 27 s. K tomu též ANZENBACHER: *Úvod do...* 73 s.

⁷⁴ Tamtéž 84 – 86 s.

kategorickém imperativu praktického rozumu, který je podle něho mravním zákonem autonomního sebeurčování vůle.⁷⁵

Jak již bylo řečeno výše, zájem o etiku můžeme naleznout již před počátkem našeho letopočtu. Zakladatelem etiky, jakožto samostatného oboru, byl Aristoteles. Jeho filozofické smýšlení ovlivňuje myšlení lidí po celém světě prakticky dodnes. V současné době můžeme najít etické principy v křesťanství a židovství. V tzv. „božích přikázáních“ najdeme spoustu etických principů, jako jsou: respekt a úcta k druhému, svoboda, rovnoprávnost, nesobeckost a další.

4.2. Co je profesní etika?

Boom v rozvoji profesní etiky nastal po aféře Watergate, která začala 17. června 1972 ve stejnojmenném komplexu budov ve Washingtonu, USA.⁷⁶ V této kauze šlo o to, že v budově Demokratické strany bylo zadrženo 5 mužů, kteří se zde vloupali. Později vyšlo najevo, že je vyslal štáb za znovuzvolení republikánského prezidenta Richarda Nixona. Vyšetřování postupně odhalilo mnohé nezákonné aktivity z úřadu prezidenta, jako např. sledování a odposlouchávání politických soupeřů, diskreditaci protivníků a další mnohé nezákonné aktivity, které byly financovány částečně z ilegálních fondů. Prezident na podzim téhož roku sice znovu zvítězil v prezidentských volbách, avšak po dvou letech aféry na post prezidenta sám rezignoval.

Tehdy byla americká společnost zděšena z toho, že do celé kauzy byli zapleteni právníci a odborníci. Tedy ti, kteří by takovým kauzám měli spíše předcházet. Ti, kteří by jim měli zabraňovat a ne být do nich zainteresovaní a podporovat je. Obrazně by se dalo říci, že tato kauza stála u zrodu profesní etiky právníků v USA.⁷⁷ Společnost cítila potřebu vyabstrahovat určité principy, které by měly být pro právní povolání vůdčí, aby se v budoucnu předešlo podobným kauzám.⁷⁸ Můžeme se ptát: co bude tím spouštěčem

⁷⁵ Tamtéž 54 – 55 s.

⁷⁶ Více na: ČTK: *Největší skandál v dějinách USA se stal před 40 lety. Připomeňte si Watergate.* [online]. iHNed.cz, 16. června 2012 [cit. 12. října 2012]. Dostupné na <<http://zpravy.ihtned.cz/c1-56172500-foto-nejvetsi-skandal-v-dejinach-usa-se-stal-pred-40-lety-pripomente-si-watergate>>.

⁷⁷ KOPA, Martin. Profesní etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesní etika být povinnou součástí právnických studií? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku)

⁷⁸ CURRIDEN, Mark. The Lawyers of Watergate: How a '3rd-Rate Burglary' Provoked New Standards for Lawyer Ethics [online]. ABA Journal, 1. června 2012 [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <http://www.abajournal.com/news/article/the_lawyers_of_watergate/>.

v kontinentálním systému práva? Jaká velká kauza by musela přijít, aby se začalo více mluvit o profesní etice v Evropě, popř. konkrétně v České republice?

Profesní etika se těší mnohem větší oblibě v angloamerickém pojetí práva. Je předmětem větších odborných debat, než je tomu v právu kontinentálním. Její důležitost dokazuje i fakt, že je vyučována jako povinný předmět na všech amerických právnických fakultách.⁷⁹ Dostávám se tedy k otázce, zdali můžeme v této práci vycházet z angloamerického pojetí profesní etiky, přestože právo české je řazeno do kontinentálního pojetí práva? Tyto dva právní systémy jsou založeny na odlišných pramenech práva. Angloamerický právní systém je založen na precedentech a nepsaném právu. Naopak v systému kontinentálním převažuje právo psané a důraz je kladen především na zákony, jakožto hlavní pramen práva.⁸⁰ V této diplomové práci zastávám názor, že ačkoliv jsou právní systémy rozlišné, koncepce profesní etiky vychází ze stejných principů a tudíž je odpověď na výše položenou otázku kladná. Profesní etika není závislá na pramenu, ve kterém se nachází. Je to soubor principů, které by měl zohledňovat každý právník při výkonu své profese. Ať již pracuje s právem psaným (zákony, řády...), nebo s nepsaným (právní obyčeje, precedenty). Domnívám se, že se jedná o mezikulturní oblast, která řeší problémy podobné ve všech právních kulturách.⁸¹ Proto se i nadále v této práci budeme inspirovat systémem USA a Velké Británie.

Přistupme nyní k samotnému pojmu profesní etiky. *Black's law dictionary* definuje profesní etiku jako: „Zvyky a tradice mezi právnickými profesemi, zahrnující morální povinnosti vůči sobě navzájem, vůči klientům a soudům.“⁸² V knize od Michaela Davise a Fredericka Ellistona nazírají na profesní etiku jako na „...filozofickou disciplínu, která zkoumá morální problémy vyskytující se v právních profesích... a definuje soubor etických principů, které umožňují vnímat tyto problémy systematicky a komplexně.“⁸³

⁷⁹ TOMOSZEK, Maxim. Profesní etika advokáta. *Auditor*, 2002, č. 9. K tomu též KOPA, Martin. Profesní etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesní etika být povinnou součástí právnických studií? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku)

⁸⁰ KNAPP, Viktor, *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995. 130-131 s.

⁸¹ KOPA, Martin. *Profesní etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesní etika být povinnou součástí právnických studií?* *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku)

⁸² BLACK, Henry Campbell. *A Law Dictionary Containing Definitions of the Terms and Phrases of American and English Jurisprudence, Ancient and Modern*. The Lawbook Exchange, Ltd., 1995. 674 s.

⁸³ DAVIS, Michael, ELLISTON, Frederick. *Ethics and the Legal Profession*. 2. vyd. Prometheus Books, 2008. 34 s.

I když výše uvedené definice nejsou zcela přesné, jedno mají společné. Udávají směr, jakým by se měli právníci vydat v aplikaci práva.⁸⁴ Nejjednodušeji můžeme profesní etiku popsat *jako pravidla hry, která by měli právníci dodržovat, jestliže chtějí hrát férově*. A proč vůbec tyto pravidla existují? Primárním cílem profesně etických principů je ochrana třetích osob. Osob, které mají jen laické povědomí o právu, a tudíž nedokáží zhodnotit, jak kvalitně jim právník poskytnul požadovanou radu. Dalším z důvodů, proč existují principy profesní etiky, je také ochrana právníků vůči sobě navzájem. Začne-li jeden porušovat tyto principy, dostane se do neoprávněné výhody vůči ostatním právníkům. Ty potom také nepřímou navádí k porušování profesně etických norem. V neposlední řadě tyto principy mají vybalancovat nerovnosti, které právo nedokáže obsáhnout, protože není hodnotově neutrální.⁸⁵

Etika je více než pouhá filozofie. Profesní etika jsou principy, v jakých by právníci a osoby pracující v právním prostředí, měli právo vykonávat. Tyto hranice chování, které určují co je etické a co už ne, jsou velice obtížně určitelné a nepřesné. Na podporu tohoto tvrzení uvádím etický kodex soudců ve Šlesvicku-Holštýnsku⁸⁶. Tento kodex je tvořen pouze otázkami. Jak *Martin Kopa* uvádí ve svém článku: „*Profesní etika je spíše disciplínou otázek než jednoznačných a jediných správných odpovědí*.“⁸⁷ Je nutné zdůraznit, že profesní etika *není právo*. Nejedná se o systém obecně a univerzálně platných právních norem. Neupravuje fungování ve společnosti a nemá státem uznanou formu a neopírá se o státní donucení.⁸⁸ Právo se mění stát od státu. Je ovlivňováno politickou a ekonomickou situací ve státě. Profesně etické standardy přesahují místo státu, jsou časově stabilnější a nejsou závislé na ekonomice.⁸⁹

Profesní etika je tedy soubor principů, které by měl právník dodržovat při výkonu své praxe. Nabízí se ovšem otázka, zda by tyto etické principy měl dodržovat i ve svém soukromém životě. Na tuto otázku můžeme odpovědět slovy *J. E. Moliterna* tak, že:

⁸⁴ LYNTON, Jonathan, LYNDALL, Terri. *Legal ethics and professional responsibility*. 1. vyd. Delmar: Delmar Cengage Learning, 1993. 8- 10 s.

⁸⁵ TOMOSZEK, Maxim. Profesní etika advokáta. *Auditor*, 2002, č. 9.

⁸⁶ Dostupné na: <<http://www.judicialethics.umontreal.ca/en/codes%20enonces%20deonto/documents/PillarsofJudicialEthics-Germany.pdf>>

⁸⁷ KOPA, Martin. Profesní etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesní etika být povinnou součástí právnických studií? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku).

⁸⁸ HARVÁNEK, Jaromír. *Teorie práva*. 2. opr. vyd. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 24 s.

⁸⁹ WEINSTEIN, Bruce. *If It's Legal, It's Ethical?? Right?* [online]. Business week, 15. října 2007 [cit. 1. února 2013]. Dostupné na <<http://www.businessweek.com/stories/2007-10-15/if-its-legal-its-ethical-right-businessweek-business-news-stock-market-and-financial-advice>>.

„Profesní etika je soubor principů, zajišťující odpovědný výkon právního povolání.“⁹⁰ Za své chování jsou odpovědni svým klientům, kolegům i celé široké veřejnosti.⁹¹ Student americké Georgetown University vyslovil názor, že: „Profesně etické normy napovídají právníkům nejen, jak se chovat při výkonu právní praxe, ale i v soukromém životě.“⁹² V této práci zastávám stejný názor. Rozhodne-li se člověk pro výkon určitého právního povolání, dává za vznik etické odpovědnosti i mimo výkon této profese. Jinými slovy, neměl by snižovat povědomí o právním stavu tím, že se chová neeticky v soukromém životě.⁹³ Kde ovšem začíná a končí osobní sféra právníka, do které nikomu nic není, je diskutabilní.

Problematické případy, které mají etický rozměr, se v praxi vyskytují velmi často. K tomu abychom byli schopni správně analyzovat etický problém, kterému čelíme, musíme být hodně citliví a vnímaví v kontextu profesní etiky.⁹⁴ K získání takovéto citlivosti nám pomůže cvičné řešení složitých případů s profesně etickou problematikou.⁹⁵ Možná bychom se měli inspirovat výukou práva v USA a po jejich vzoru zavést povinný předmět profesní etika i na našich právnických fakultách.⁹⁶ Závěrem bych chtěla dodat, že je velice obtížné, ne-li nemožné, popsat, jak by měl ideální právník vypadat. Jaké charakterové vlastnosti a předpoklady by měl splňovat? A nemůžeme jednoduše říci, že dobrý člověk = dobrý právník?

4.3. Co je obsahem etických kodexů vybraných právních profesí?

Kodex sice nemá povahu závazné normy, nicméně přispívá ke zvýšení úrovně vztahů mezi právníkem a klientem. V následující podkapitole se podíváme na etické kodexy advokáta a soudce z pohledu mezinárodního a vnitrostátního. Z vybraných etických kodexů můžeme vyabstrahovat etické hodnoty, které daná společnost považuje za důležité, a proto se rozhodla jim poskytnout zvýšenou ochranu v těchto kodexech.

⁹⁰ MOLITERNO, James. *Ethics of the Lawyer's work*. 2. vyd. St. Paul: West publishing, 2003. 5-8 s.

⁹¹ TOMOSZEK, Maxim. Profesní etika advokáta. *Auditor*, 2002, č. 9.

⁹² MENKEL-MEADOW, Carrie. *Can They Do That? Legal Ethics in Popular Culture: Of Characters and Acts*. [online]. Georgetown University Law Center, leden 2010 [cit. 1. února 2013]. Dostupné na <<http://scholarship.law.georgetown.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1177&context=facpub>>.

⁹³ Více na toto téma: KYSELA, Jan, ONDŘEJKOVÁ, Jana a kol. *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Praha: Leges, 2012. 235 – 246 s.

⁹⁴ CASENOTED. *Professional responsibility: Keyed to Gillers' Regulation of Lawyers*. 8 vyd. New York: Aspen Publishers, 2005. 7 – 63 s.

⁹⁵ Např. ZITRIN, Richard, LANGFORD, Carol, TARR, Nina. *Legal ethict in the practice of law*. 3.vyd. Lexis Nexis, 2006. K dostání je i manuál pro učitele profesní etiky.

⁹⁶ KOPA, Martin. Profesní etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesní etika být povinnou součástí právnických studií? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku). K tomu též KYSELA: *Jak se píše o...* 235 – 246 s.

4.3.1. Etický kodex advokátů v Evropské unii

Tento kodex⁹⁷ byl původně přijat 28. října roku 1988 na plenárním zasedání advokátního sdružení CCBE. Následně byl novelizován na plenárních zasedáních CCBE konaných 28. listopadu 1988, 6. prosince 2002 a 19. května 2006.⁹⁸

Aktivita advokátů, které přesahují hranice České Republiky a rozšiřující se integrace Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru si vyžádala přijetí pravidel, která budou společná pro všechny advokáty Evropského hospodářského prostoru. Účelem přijetí toho kodexu bylo zamezení potíží vznikajícím při aplikaci tzv. *dvojí etiky*. Porovnáme-li evropský etický kodex s Usnesením představenstva České advokátní komory č. 1/1997, tedy s českým etickým kodexem, můžeme vyzorovat, že v obou kodexech se prolínají stejné zásady a mají stejné cíle.

V Preambuli je vyjádřena funkce advokáta ve společnosti. Říká, že advokát plní ve státě založeném na principech právního státu zvláštní roli. Jeho povinnosti nezahrnují pouze důsledné plnění pokynů klienta v intencích zákona. Advokát je pověřen prosazovat a hájit práva a svobody klienta, vystupovat v jeho zájmu a být mu rádcem. Stejně tak však musí sloužit zájmům spravedlnosti. Celá škála zákonných a morálních povinností musí být vykonávána vůči:

- klientovi;
- soudům a jiným orgánům, před kterými advokát vystupuje ve věci klienta nebo jedná jeho jménem;
- advokacii jako takové a každému jejímu členovi zvlášť; a
- veřejnosti, pro kterou je existence svobodné a nezávislé profese vázané dodržováním pravidel stanovených v rámci advokacie zásadním prostředkem pro ochranu lidských práv vůči státní moci a jiným zájmům ve společnosti.

Řádný výkon funkce advokáta se považuje za zásadní v civilizované společnosti. Etická pravidla byla proto vytvořena na základě dobrovolného souhlasu těch, kteří chtějí zajistit řádný výkon advokacie. Při nedodržení těchto pravidel musí následovat kárná sankce.

⁹⁷ Etický kodex advokátů v Evropské unii AD11/2007, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ Etický kodex je rozdělen do pěti částí. První část je preambule, následují obecné zásady v druhé části. V třetí části nalezneme pravidla pro práci s klienty, čtvrtá a pátá část potom řeší vztahy se soudy a mezi advokáty navzájem.

Konkrétní pravidla jednotlivých advokátních komor se mohou mírně lišit, v souvislosti s vlastními tradicemi. Měly by však vycházet ze stejných hodnot a ze stejného základu.

4.3.2. Etický kodex advokáta v České Republice

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky jako jeden z nejdůležitějších stavovských předpisů klade důraz na dodržování etiky v advokátním stavu.

Ve společnosti existuje potřeba právních služeb, proto je povolání advokáta ve společnosti nezbytné. Tuto potřebu představují klienti, tedy ti, kteří potřebují právní službu. Může se jednat o klienty napříč celou společností. Od vážených společenských špiček, po lidi bez domova nebo pohybující na okraji společnosti.⁹⁹ Advokát by měl především prosazovat zájmy klienta. Ale nejen to je jeho úlohou. Měl by se též chovat a jednat způsobem, který přispívá dobrému povědomí o advokacii.

Etický kodex v čl. 1 stanoví, že pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže jsou závazná pro všechny advokáty zapsané v seznamu České advokátní komory. Taktéž jsou závazné pro advokátní koncipienty a obchodní společnosti, jejichž předmětem je výkon advokacie.¹⁰⁰ V porovnání s jinými profesemi, jsou advokáti vázáni etickými pravidly ve větším rozsahu. Jako důkaz může sloužit Rozsudek Nejvyššího správního soudu, ze dne 31. 5. 2004, ze kterého vyplývá, že advokáti musí dodržovat jistá etická pravidla i pokud jednají v soukromé sféře. Ve výše zmíněném rozhodnutí se dočteme, že: *„Advokáti se dobrovolně podřizují pravidlům etického chování, která jdou i nad rámec požadavků stanovených právními normami pro ostatní subjekty práva... Pravidla profesionální etiky zavazují advokáty k určitému chování nejen při výkonu advokacie, ale i v soukromé sféře, přičemž hlavním důvodem je ochrana advokátního stavu a ochrana veřejných zájmů.... Požadavek poctivosti, čestnosti a slušnosti platí tedy nejen pro výkon advokacie, ale i pro soukromý život*

⁹⁹ MOLNÁROVÁ, Gabriela. *Co by měl klient vědět o základních povinnostech advokáta* [online]. Epravo.cz, 10. 8. 2001 [cit. 8. 1. 2013]. Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-by-mel-klient-vedet-o-zakladnich-povinnostech-advokata-11805.html?mail>>.

¹⁰⁰ Čl. 1 odst. 1 Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex), ve znění pozdějších předpisů.

advokáta, pro vztahy k jeho soukromým věřitelům a dlužníkům, pro jeho chování na veřejnosti, ve společenském styku apod.“¹⁰¹

Profesní etika je kodifikovatelná pouze z části. Druhá část spočívá na osobních vlastnostech jedince, kterými by měl disponovat, pokud chce být advokátem. Etický kodex slouží nejen advokátům, ale je významným předpisem i pro klienty, které má chránit. Můžeme polemizovat o tom, zdali by měl advokát splnit přání klienta, přestože je nemorální anebo se řídit svým morálním přesvědčením a na takovém jednání se dále nepodílet. Tato otázka je předmětem mnohých diskuzí a neexistuje na ni jednoznačná odpověď.

4.3.3. Etický kodex soudce České Republiky

Dne 26. 11. 2005 schválila Soudcovská unie České republiky zásady chování soudce. Tyto zásady vychází z tzv. „*bangalorských principů*“, které byly přijaty skupinou justičních odborníků, usilující o posílení etiky v soudnictví.¹⁰² Etický kodex soudce se skládá z Preambule a 6 částí. Mezi hlavní etické principy chování soudce patří: nezávislost, nestrannost, bezúhonnost, důstojnost, rovnost, odbornost.¹⁰³ Tyto principy mají sloužit soudcům jako vodítko při řádném výkonu soudnictví. Jejich účelem je také lepší porozumění soudnictví z pohledu široké veřejnosti a členům výkonných a zákonodárných orgánů.¹⁰⁴

Profese soudce klade na své představitele největší etické požadavky. Musí být nejen odborníkem v oblasti práva, ale také by měl jít společnosti příkladem. A to nejen v soudní síni, kdy je oděn do černého taláru s fialovým lemem, ale i ve svém soukromém životě. *Ivo Telec*, v diskuzi na Jiném právu jednou napsal, že soudce by měl rozhodovat s nejlepším vědomím a svědomím. Přičemž *vědomím* rozumíme znalost skutků a práva, vč. jeho výkladu a používání. *Svědomím* naopak chápeme vžití se do cizích lidských osudů, zároveň ale s laskavou přísností. Spojovacím můstkem mezi vědomím a svědomím je zdravý rozum.¹⁰⁵

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. As 34/2003

¹⁰² Pozn. The Bangalore Principles of Judicial Conduct z roku 2002

¹⁰³ Zásady chování soudce schváleny 15. Shromážděním zástupců sekcí SU ČR, Brno 26. 11. 2002

¹⁰⁴ J. Bičovský uvádí příklad z praxe, jak by se soudce zcela jistě chovat neměl. Stará paní si nepřepočítala jednací řád visící na dveřích jednací síně a v respektu před soudem čekala přede dveřmi na vyzvání. Mezitím soudce začal její věc projednávat a konstatujíc, že se žalovaná nedostavila, vyhlásil rozsudek pro zmeškání. Tato žena se po hodině čekání osmělila a vešla do soudní síně, přičemž ji soudce nevybíravě ze soudní síně vykázal za přítomnosti dalších osob. Více na ¹⁰⁴ BIČOVSKÝ, Jan. Důstojnost soudu. *Právo a zákonost*, 1991, č. 9, s. 506-507.

¹⁰⁵ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Profesní etika soudců – co si pod tím představit a jak toto téma uchopit?* [online]. Jiné právo, 13. 6. 2011 [cit. 12. 10. 2012]. Dostupné na < <http://jinepravo.blogspot.cz/2011/06/profesni-etika-soudcu-co-si-pod-tim.html>>.

5. PROFESNÍ ETIKA ROZHODCE

V této kapitole budeme rozvíjet hypotézu, že existuje možnost abstrakce profesně etických hodnot, které by měl arbitr zohledňovat při výkonu rozhodcovské funkce.

Na začátku této kapitoly si vytvoříme ucelený přehled zdrojů profesní etiky. Následně se zaměříme na konkrétní profesně etické hodnoty a jejich důležitost ve funkci rozhodce. Kapitola, kterou právě začínáte číst, bude sloužit k teoretickému vymezení hodnot profesní etiky.¹⁰⁶

5.1. Kde je profesní etika rozhodce upravena?

Při stále vzrůstající oblibě rozhodčího řízení si je většina lidí vědoma nutnosti dodržování základních hodnot a korektního jednání. V dnešní době již nalezneme relativně mnoho zdrojů, jehož úpravou je profesně etické chování. Téměř každá profese má své etické zásady, svoji profesní etiku. Jedná se o soubor pravidel, které působí jak dovnitř tak vně. Cílem je regulace chování členů dané profese vůči občanům.

Prvním a nejdůležitějším kodexem, upravujícím chování rozhodců v mezinárodní arbitráži je **etický kodex arbitrážních institucí**. Nejvýznamnější světové arbitrážní instituce připojují své etické kodexy k arbitrážním pravidlům a stávají se tak jejich neoddelitelnou součástí. Jeden z nejpropracovanějších je v současnosti *AAA/ABA Code of Ethics for Arbitrators in Commercial Disputes*. Jedná se o etický kodex z roku 1977, který byl připravován v součinnosti s americkou arbitrážní komorou a americkou advokátní komorou.¹⁰⁷ Podobné etické kodexy vyhlásily i ostatní světové arbitrážní instituce. Za zmínku stojí *Milan Chamber of National and International Arbitration*¹⁰⁸, *Singapore International Arbitration Centre*¹⁰⁹ a *Cairo Regional Centre for International Commercial Arbitration*¹¹⁰.

¹⁰⁶ Konkrétní profesní hodnoty budou aplikovány na tzv. samorozhodce. V této diplomové práci, z důvodu limitu stran, zcela opomíjíme profesní hodnoty předsedy tribunály, tzn. chairmana.

¹⁰⁷ The Code of Ethics for Arbitrators in Commercial Disputes ze dne 1. března 2004. Dostupné na: <<http://www.adr.org/si.asp?id=1620>>.

¹⁰⁸ Milan Chamber of Commerce, International Arbitration Rules: Code of Ethics of Arbitrators. Dostupné na: <<http://www.jus.uio.no/lm/milan.chamber.of.commerce.international.arbitration.rules.2004/a1> (last visited December 1, 2007)>.

¹⁰⁹ Singapore International Arbitration Centre, Code of Practice: Code of Ethics for an Arbitrator. Dostupné na: <<http://www.siac.org.sg/codeofethics.htm> (last visited December 1, 2007)>.

¹¹⁰ Cairo Regional Centre for International Commercial Arbitration, Code of Ethics. Dostupné na: <http://www.crcica.org.eg/code_ethics.html>.

V podobném duchu byly vytvořeny také *International Bar Association Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*. Ačkoliv z názvu by se mohlo zdát, že se jedná o závazná pravidla, opak je pravdou. Jedná se pouze o pravidla či zásady chování neprávnické povahy, jaké by měli arbitři dodržovat. Jsou nezávazná do té doby, než je strany samy inkorporují do jejich smlouvy a projeví tak vůli být jimi vázáni.¹¹¹

Jestliže arbitrážní instituce nevytvořili svůj vlastní etický kodex, nalezneme pravidla chování v samotném **rozhodčím řádu**. Jako příklad si uveďme čl. 7 ICC, kde se píše o jedné z nejdůležitějších etických hodnot, tj. o nezávislosti a nestrannosti. Konkrétní ustanovení tohoto článku zní: „*Rozhodce musí zůstat nezávislý a nestranný vůči stranám sporu po celé arbitrážní řízení.*“

Další zdroje profesně etického chování nalezneme také v **mezinárodních úmluvách**. Absenci **vnitrostátní úpravy** profesní etiky rozhodce můžeme považovat jako určitou nevýhodu. Gary Born však říká, že: „...*status mezinárodních rozhodců je příliš důležitý a choulostivý na to, aby se tento problém nechal celkově postihnout národní legislativou*“¹¹². Proto otázky statusu rozhodce nejsou řešeny na vnitrostátní úrovni a neupravují vztah rozhodce vůči stranám výslovně. Tudíž ani otázky profesní etiky rozhodce by nebylo možné adekvátně řešit na národní úrovni v souvislosti s mezinárodní arbitráží. Tento nedostatek je plně nahrazen judikaturou a odbornou literaturou.¹¹³

5.2. Jaké jsou profesně etické hodnoty rozhodce?

V následujících pasážích si podrobně rozebereme jednotlivé profesně-etické hodnoty rozhodce. Jednotlivé etické hodnoty vymezují hrubou vnitřní strukturu statusu arbitra.¹¹⁴ Budeme vycházet z výčtu etických hodnot, jak je formulují *Born, Lew, Mistelis* a *Kroll* a další přední zahraniční autoři zabývající se problematikou mezinárodního rozhodčího řízení. Tento výčet doplníme o vlastní názor, aby čtenář neměl pocit, že se pohybujeme v teoretickém vzduchoprázdnu.

¹¹¹ IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration z 22. května 2004. Dostupné na: <http://www.ibanet.org/images/downloads/guidelines%20text.pdf>.

¹¹² BORN, Gary. *International Commercial Arbitration Vol. I*. Aalphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009. 1593 s.

¹¹³ Tamtéž 1594 s.

¹¹⁴ ROGERS, Catherine. Fit and Function in Legal Ethics: Developing a Code of Conduct for International Arbitration. *Michigan Journal of International Law*, 2002, čl. 23, 341 s.

5.2.1. Nezávislost a nestrannost rozhodce

Právo na spravedlivý proces je jedním z nejdůležitějších základních práv. Toto právo dopadá na všechny orgány, které závazně stanovují práva a povinnosti osob. Nikoliv tedy pouze na řízení před soudem, jak je někdy špatně dovozováno. Obsahem práva na spravedlivý proces je široký katalog práv. Řadíme zde např. *právo na projednání věci bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě, právo na rovnost stran, právo vyjádřit se ke všem provedeným důkazům... a právo na nestranného a nezávislého soudce.*¹¹⁵ Právo na spravedlivý proces je zakotveno v Listině základních práv a svobod v čl. 36 a násl., a také v mnohých mezinárodních úmluvách, kterými je Česká republika vázána. Je jimi např. čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹¹⁶ nebo čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech¹¹⁷. V moderních civilizacích je toto právo součástí veřejného pořádku a účastníci se nemohou od tohoto práva odchýlit. Jasně tady převažuje ochrana stran před možností dohody stran. Jako příklad si uveďme New Yorskou Úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která jako důvod odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu řadí nedostatek nestrannosti a nezávislosti rozhodců¹¹⁸.

Lew, Mistelis a Kroll striktně odlišují pojmy nestrannost a nezávislost. **Nestrannost** (*impartiality*) chápou tak, že rozhodce není nakloněn žádné ze stran a není zaujatý k předmětu sporu. Nestrannost se těžko dokazuje, protože představuje psychický postoj arbitra ke stranám sporu. **Nezávislost** (*independence*) je naopak požadavek aby rozhodce nebyl v žádném vztahu ke stranám sporu, který by mohl ovlivnit rozhodování arbitra. Co se týče dokazování absence nezávislosti rozhodce, musí zde objektivně existovat vztah mezi rozhodcem a stranou.¹¹⁹

Postupem času se stíral rozdíl mezi nestranností a nezávislostí a dnes se tyto dva pojmy používají *promiscue*. Některé jednací řády dokonce hovoří pouze o nezávislosti rozhodce.¹²⁰

Jelikož nestrannost a nezávislost reflektuje především vnitřní postoj k projednávané věci, mezinárodní legislativa za vidinou dosažení formální rovnosti zbraní přistoupila

¹¹⁵ BORN: *International...*s. 1486.

¹¹⁶ „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

¹¹⁷ „Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.“

¹¹⁸ čl. 5 odst. 2 písm. b) New Yorské Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

¹¹⁹ LEW, Julian, MISTELIS, Loukas, KROLL, Stefan. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003. 260 – 270 s. Stejný názor zastává i Gary Born zde BORN: *International...* 1473 s.

¹²⁰ Tamtéž 265 – 270 s.

k objektivizaci této skutečnosti.¹²¹ K tomu abychom správně posoudili, zda je daný rozhodce nestranný a nezávislý nám pomůže pohled tzv. „*třetí rozumné osoby*“¹²² (*reasonable man test*) nebo „*důvodná pochybnost o nestrannosti a nezávislosti rozhodce*“.¹²³ Důvodná pochybnost je taková pochybnost, u které hrozí *reálné* riziko.¹²⁴

Můžeme názorově polemizovat nad tím, nakolik je neutralita arbitra podobná neutralitě soudce. Je vůbec možné „*transplantovat*“ profesní etiku soudce na rozhodce? Během vlastních zkušeností s mezinárodním rozhodčím řízením jsme došli k tomu, že existují dva názorové tábory. Příznivci *prvního* tábora si stojí za tím, že nestrannost a nezávislost rozhodce nemůže být tak striktní jako je tomu u soudců. V potaz musíme brát především fakt, že arbitři jsou určitým způsobem angažováni v obchodním prostředí, specializováni na danou problematiku, a také že profesionálů v dané oblasti není mnoho. Tudíž je pravděpodobnější výskyt určitých vztahů mezi stranami sporu a samotným arbitrem. Není tedy na místě požadovat po nich absolutní neutralitu, tak jako je tomu u soudců. Zastánci *druhého* tábora si uvědomují fakt, že rozhodčí řízení je jednoinstanční a tudíž nepřezkoumatelné. Volají po naprosto korektním jednání rozhodce. Dalo by se říci, že profesní etika rozhodce je v očích zastánců *druhého* názorového tábora totožná s etikou soudce.

V této práci se přikláníme k *druhému* názorovému táboru. Problémy, které v praxi vyvstávají v souvislosti s výkonem funkce soudce a rozhodce jsou velice podobné, mnohdy dokonce identické. Ač je těžké, vzhledem ke specifčnosti prostředí mezinárodní obchodní arbitráže, určit, zda je rozhodce ještě nestranný a nezávislý, měli bychom trvat na tom, aby rozhodce vždy uvedl veškeré své činnosti a vztahy s jednou ze stran, které by mohly zapříčinit pochybnost o jeho nestrannosti a nezávislosti. Přihlédneme-li k tomu, jak závažné účinky může mít rozhodčí nález do majetkové sféry jednotlivce, musíme od něj vyžadovat nejvyšší možné záruky nestrannosti a nezávislosti.

Většina jednacích řádů rozhodčích institucí obsahuje povinnost rozhodce zveřejnit takové informace, o nichž se domnívá, že by mohli mít vliv na nezávislost a nestrannost vůči stranám sporu.¹²⁵ Tyto informace musí rozhodce zveřejnit již při svém jmenování. Nastanou-li

¹²¹ REDFERN, Alan, HUNTER, Martin. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Londýn: Sweet & Maxwell, 2003. 212-213 s.

¹²² *Locabail (UK) Ltd. v. Bayfield Properties Ltd. [2000] Q.B. 451.*

¹²³ TRAKMAN, Leon. The Impartiality and Independence of Arbitrators Reconsidered. *University of New South Wales Faculty of Law Research Series*, 2007, č. 25, s. 13.

¹²⁴ BORN: *International...* 1473 – 1475 s. K tomu také: TWEEDDALE: *Arbitration...*, 150 s.

¹²⁵ BORN: *International...* 1543 s.

po jeho ustanovení, jeho povinnost zveřejnění stále trvá.¹²⁶ Tento institut, který slouží především k udržení dobrého standartu nezávislosti a nestrannosti rozhodce, nalezneme v modelovém zákoně UNCITRAL, konkrétně v čl. 12. odst. 1. Od tohoto modelového zákona se pak inspirovaly mnohé rozhodčí instituce.¹²⁷ Považuji za důležité upozornit, že tato povinnost rozhodce se vztahuje pouze na informace, které *mohou mít vliv* na posouzení jeho vztahu vůči stranám sporu. Nemusí však zveřejňovat veškeré informace o sobě.

V souvislosti s danou problematikou nesmím opomenout *IBA Guidelines on Conflict of Interests in International Arbitration z roku 2004* (dále jen *IBA Guidelines*). *IBA Guidelines* se stávají závaznými až inkorporací do rozhodčí smlouvy. Ve světě mezinárodního rozhodčího řízení však vešly v obecnou známost. Obsahují generální klauzuli, kde je formulován obecný požadavek na neutralitu rozhodců. Zvláštnost tohoto univerzálního dokumentu tkví v tom, že obsahuje demonstrativní výčet důvodů, jenž zakládají pochybnost o nestrannosti a nezávislosti rozhodce. Tento výčet je rozdělen do čtyř kategorií podle závažnosti.¹²⁸

První z kategorií, označovaná jako *non-waivable red list* obsahuje důvody, kdy je rozhodce v přímém nebo nepřímém vztahu s jednou ze stran sporu. Tuto skutečnost musí rozhodce ihned oznámit a nadále nemůže pokračovat v rozhodování ve věci. *IBA Guidelines* zpravidla nedovolují stranám, aby trvaly na setrvání takového rozhodce. Jako příklad si uveďme situaci, kdy je rozhodce finančně závislý na jedné ze stran sporu. Druhou kategorií je *waivable red list*. Tato kategorie obsahuje poněkud méně závažné důvody v porovnání s první jmenovanou. Rozhodce musí sice takové důvody zveřejnit, nicméně je na vůli stran namítat jeho podjatost. Pakliže strana nevyužije svého práva namítnout podjatost takového rozhodce ve lhůtě určeném jednacím řádem, nemůže se tohoto práva dovolávat později. Příkladem, spadajícím do této kategorie by byla minulá profesní spolupráce rozhodce s některou ze stran. *Orange list*¹²⁹ je charakterizován tím, že rozhodce musí zveřejnit informace, zakládající pochybnost o jeho nezávislosti a nestrannosti. Až poté, co strany nenamítnou jeho podjatost, může v arbitráži setrvat. *Green list* je kategorií nejméně závažnou jelikož obsahuje okolnosti, které být zveřejněny nemusí. Jestliže to však vyžadují speciální okolnosti případu, povinnost

¹²⁶ KING, Ronnie, GIARETTA, Ben. Independence, Impartiality and Challenging the Appointment of an Arbitrator. *International Comparative Legal Guide to International Arbitration*, 2005, 27 s.

¹²⁷ MOSES, Margaret *The Principles and practice of international commercial arbitration*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 130 – 132 s.

¹²⁸ BORN: *International...* 1517 s.

¹²⁹ Orange List, § 3.3.2 IBA Guidelines

zveřejnění je zde taktéž dána. Jako příklad posledních dvou kategorií by mohla být mimoprofesionální spolupráci rozhodce a jedné ze stran.¹³⁰

V rámci letní školy o mezinárodní obchodní arbitráži na University of Vienna se mi naskytla možnost hovořit s Johannesem Willheimem, rozhodcem a advokátem přední vídeňské advokátní kanceláře. Z jeho slov vyplynulo, že je velmi těžké vždy zveřejnit veškeré relevantní informace, které by mohly mít vliv na jeho podjatost. Jako příklad uvedl situaci, kde nebylo jasné, zdali rozhodce měl zveřejnit např. své akademické aktivity, související s jednou ze stran, nebo fakt, že manželka je v blízkém vztahu s protistranou. V této práci však zastáváme názor, že by takové informace, byť jen z preventivního hlediska, zveřejněny být měly. A to bez ohledu na skutečnost, že profesionální rozhodce by měl být schopen oprostít se od takových vztahů.

5.2.2. Mlčenlivost rozhodce

Prof. Rozehnalová uvádí, že jednou z mimořádných výhod rozhodčího řízení je jeho neveřejnost.¹³¹ Důsledkem neveřejnosti rozhodčího řízení je druhá etická hodnota a tím je mlčenlivost rozhodce. Mlčenlivost ve spojení s neveřejností řízení vytváří vyvážený kompoziční celek, jehož cílem je poskytnout stranám sporu komfort spravedlivého a mediálně neovlivněného procesu jakožto i zabránit zneužití citlivých informací o řízení.¹³²

Jistá míra utajení je závislá na jurisdikci a také na podmínkách, které si strany dohodnou. Mlčenlivost rozhodce můžeme rozdělit na dva obecné přístupy. *První přístup* v sobě zahrnuje neveřejnost ústních jednání a rozhodčího nálezu. Tento přístup bývá označován anglickým slovem *privacy*. *Druhý přístup*, tzn. absolutní povinnost mlčenlivosti, přikazuje rozhodci zachovávat mlčenlivost o všem, co se týká sporu a co se během řízení dozví. Tento přístup bývá označován jako *confidentiality*.¹³³

¹³⁰ BORN, G: *International...* 1517 s.

¹³¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2.vyd. Praha: ASPI, 2008. 62 s. K tomu obdobně BAGNER, Hans. Confidentiality: A Fundamental Principle in International Arbitration? *Journal of International Arbitration*, 2001, roč. 18, č. 2, 243 s.

¹³² LISSE, Luděk. *Mlčenlivost rozhodce* [online]. Elaw.cz, 18.2.2011 [cit. 25. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.elaw.cz/cs/ostatni/382-mlcenlivost-rozhodce.html>>.

¹³³ TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes: International and English law practice*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2007. 350 s.

Z pohledu současné judikatury se dostáváme od striktně utajovaného rozhodčího řízení k částečně otevřenému řízení. Soud totiž určil, kdy není možné bezvýjimečně trvat na zachování mlčenlivosti. Soud určil tyto výjimky¹³⁴:

- a) Dohoda stran, která dovoluje zveřejnění
- b) Soudní příkaz, ukládající povinnost zveřejnění
- c) Přiměřená ochrana práv a zájmů jedné ze stran
- d) Veřejný zájem

Je nezbytné, aby se každé uvolnění informací posuzovalo pečlivě a samostatně. V případě, že by byla porušena mlčenlivost a jedné ze stran by se zhoršilo procesní postavení, tato strana by se mohla bránit hrozbou zrušením rozhodčího nálezu či odepřením jeho výkonu.¹³⁵ Nejčastěji dochází k zproštění mlčenlivosti rozhodce stranami. Děje se tak ústně nebo prohlášením podepsaným osobou, která rozhodce mlčenlivosti zprošťuje zaevidováním vůle stran zprostit rozhodce mlčenlivosti do protokolu při ústním jednání. Strany rovněž mohou určit rozsah zproštění mlčenlivosti.¹³⁶ Ten se může týkat pouze určité konkrétní informace nebo může být neomezený.

Představíme-li si situaci, že by strany chtěly zneužít informací, týkající se rozhodce, jako jeden z prostředků nátlaku, mohl by sám rozhodce trvat na mlčenlivosti stran? Smyslem a cílem institutu mlčenlivosti a neveřejnosti rozhodčího řízení, je především ochrana práv a oprávněných zájmů stran sporu. Avšak i strany mají v určitých případech povinnost mlčenlivosti. Jedná se o případy, kde to výslovně zmiňuje jednacím řád rozhodčích institucí. Zejména tam, kde dochází ke střetu zájmu s imperativními normami státu a v případě ochrany osobních údajů.¹³⁷

5.2.3. Povinnost vést řízení s odbornou péčí profesionála

Předchozí dvě, resp. tři etické hodnoty byly hodnotami explicitními. Znamená to, že byly výslovně vyjádřeny v jednacím řádech rozhodčích institucí. Povinnost vést řízení

¹³⁴ Rozhodnutí *Ali Shipping Corporation v Shipyard Trogir* [1997] APP.L.R. 12/19 . Dostupné na: <<http://www.nadr.co.uk/articles/published/ZzzzarbitrationLawReports/Ali%20v%20Trogir%201997.pdf>>.

¹³⁵ TWEEDDALE: *Arbitration of...* 350 – 353 s.

¹³⁶ LISSE, Luděk. *Mlčenlivost rozhodce* [online]. Elaw.cz, 18.2.2011 [cit. 25. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.elaw.cz/cs/ostatni/382-mlcenlivost-rozhodce.html>>.

¹³⁷ BORN: *International...* 1663 s.

s odbornou péčí profesionála je povinnost implicitní, která vyplývá z legitimního očekávání stran.¹³⁸

Většina úprav mezinárodního rozhodčího řízení neklade speciální nároky na kvalifikaci rozhodce. Ten však musí být však schopen zajistit průběh řízení, činit procesní úkony a vydat rozhodčí nález.¹³⁹ Rozhodce musí sledovat relevantní judikaturu, zájmy i počínání stran, tak, aby byl schopen k jejich sporu přistoupit se „zdravým rozumem“ a s dostatečnou empatií. Jestliže rozhodce svoje povinnosti v průběhu rozhodčího řízení neplní, je to důvod pro jeho odvolání. Povinnost profesionality spočívá ve vnitřním subjektivním pocitu rozhodce vůči plnění povinností, které plynou z rozhodčího statutu. Požadavek chovat se profesionálně v sobě zahrnuje umění předvídat určité situace, oprostít se od vlastních emocí, povinnost respektovat strany a vybudovat si u nich důvěru.¹⁴⁰ Zmínku o profesionálním chování nalézáme v Bangalorských principech¹⁴¹ o chování soudce. Čl. 6 říká, že: „*odborná způsobilost a pečlivost jsou základními předpoklady pro řádný výkon soudce.*“¹⁴² Soudce by měl neustále prohlubovat své odborné znalosti, využívat odborné přípravy a dalšího vzdělávání. Soudce též musí sledovat vývoj mezinárodního práva, rozvíjet své další zkušenosti a osobní kvality, které jsou důležité pro řádný výkon jeho povinností a pro působení na veřejnosti jako významné osobnosti. Skupina odborníků, která zpracovala Bangalorské principy neopomenula zmínit subjektivní požadavek na soudce, tedy že: „*Soudce plní všechny své povinnosti podle svého nejlepšího vědomí a svědomí*“.¹⁴³ Jak jsme již napsali výše, v této diplomové práci zastáváme názor, že role soudce a rozhodce jsou dosti podobné. Můžeme tedy přiměřeně použít výše uvedené principy i na chování rozhodce.

V případě, že by rozhodce porušil tuto svoji povinnost, nemůžeme automaticky uvažovat o zrušení rozhodčího nálezu či odepření jeho výkonu.¹⁴⁴ O této možnosti bychom mohli uvažovat až tehdy, jednalo-li by se o procesní vadu, která by nepříznivě ovlivňovala rozhodčí nález. Ke stejným závěrům bychom došli i v případě institutu občanskoprávní odpovědnosti za porušení povinnosti chovat se profesionálně. Tím, že se rozhodce nechová profesionálně, ještě nenaplňuje obligatorní znaky vzniku odpovědnosti, tj. *protiprávní*

¹³⁸ LYNTON: *Legal ethics*... 151 – 162 s.

¹³⁹ BORN: *International*... 1455 s.

¹⁴⁰ NEWMAN, Lawrence, HILL, Richard. *The leading arbitrators' guide to international arbitration*. 2. vyd. New York: Juris Publishing, 2008. 71 s.

¹⁴¹ The Bangalore Principles of Judicial Conduct, ze dne 25 – 26.11. 2002

¹⁴² The Bangalore Principles of Judicial Conduct, ze dne 25 – 26.11. 2002 § 6.

¹⁴³ The Bangalore Principles of Judicial Conduct, ze dne 25 – 26.11. 2002, § 6.7

¹⁴⁴ NEWMAN: *The leading arbitrators' guide*... 68 s.

jednání, škoda a příčinná souvislost mezi jednáním, které není v souladu s právem a škodou.¹⁴⁵

5.2.4. Důstojnost rozhodce

Rozhodce, stejně jako soudce, by měl jít společnosti příkladem. Proto si stojím za tím, že i zde můžeme použít ustanovení čl. 4 Bangalorských principů, který říká, že: „*Důstojné vystupování při výkonu funkce i v soukromém životě je pro každého soudce samozřejmostí*“.¹⁴⁶ Soudce zastává jedno z nejmávanějších povolání, a proto by měl jít společnosti příkladem.

Zdvořilé a korektní vystupování by mělo být rozhodci vlastní i mimo rozhodování. Tedy po celý den, bez ohledu na to, co zrovna dělá. Toto „omezení“ chování se podle etických hodnot platí i pro jeho blízké.¹⁴⁷ Důstojnosti a vážnosti rozhodce by určitě nepřidala manželka, která by byla obviněná z krádeže v supermarketu nebo syn, který byl přistižen policistou v podnapilém stavu při řízení automobilu. Rozhodce by se měl chovat tak, aby nezavdal pochybnostem o své důstojnosti a vážnosti. Jaký bude totiž rozhodce, tak se bude jevit rozhodčí řízení pro veřejnost i pro jeho kolegy rozhodce.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ The Bangalore Principles of Judicial Conduct, ze dne 25 – 26.11. 2002, § 4

¹⁴⁷ VYKLICKÝ, Jan. Honor est praemium virtutis aneb Etika soudcovského jednání. *Soudce*, 2004. č. 11, 14 s.

6. JUDIKATURA ROZHODČÍCH SOUDŮ

V následující kapitole si rozebereme dva autorkou vybrané judikáty z mezinárodní investiční arbitráže. Ústřední problém, který oba judikáty řeší, je střet zájmů mezi právním zástupcem jedné ze stran a předsedou rozhodčího tribunálu. Oba rozebírané případy jsou si více méně podobné svým skutkovým stavem, avšak v každém z nich je otázka podjatosti vyřešena odlišným způsobem. Výběr judikatury rovněž zohledňuje jednu z nejdůležitějších etických hodnot – nestrannost a nezávislost rozhodce. Zároveň se domnívám, že tyto dva případy jsou jedny z nejzajímavějších.

V následující části rozeberu každý judikát zvlášť. Pokusím se přiblížit okolnosti případu, které jsou důležité pro pochopení daného rozhodnutí. Navazovat bude argumentace soudu a způsob, jakým se s problémem vypořádal. Budu se zabývat pouze procesní stránkou každého případu, hmotná stránka nebude v této práci rozebírána.

6.1. Hrvatska Elektroprivreda, d.d. vs. The Republic of Slovenia¹⁴⁸

Hrvatska Elektroprivreda, d.d. (dále jen žalobce), podala dne 4. 11. roku 2005 žalobu k mezinárodnímu středisku pro urovnání investičních sporů (dále jen středisko) proti Slovinsku (dále jen žalovaný). Žalovaného zastupovala mezinárodní advokátní kancelář Allen & Overy. Tato společnost dne 25. 5. 2008, pouhé dva týdne před začátkem prvního ústního jednání konaného v Paříži, poslala seznam advokátů, kteří se budou účastnit ústního kola. Na seznamu byl napsán pan David Mildon, člen soudní komory v Londýně. Členem této soudní komory byl také předseda rozhodčího tribunálu, který měl rozhodovat spor mezi Hrvatskou a Slovinskem.

Jakmile se to dozvěděli právní zástupci žalobce, ihned informovali rozhodčí tribunál, že: *„Žalovaný dosadil pana Davida Mildona do svého týmu záměrně. To, že se pan Mildon zúčastní ústního jednání navíc, zveřejnili doslova za pět minut dvanáct“*. Odkazujíc na IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration požadovali, aby předseda rozhodčího tribunálu, pan William, v co nejkratší lhůtě upřesnil, jaký má vztah s právním

¹⁴⁸ Rozhodnutí Mezinárodního střediska pro urovnání investičních sporů ze dne 6. 5. 2008, ICSID Case No. ARB105124.

zástupcem žalovaného. Toto zveřejnění a konkretizaci daného vztahu požadovali také po straně žalující.

Předseda rozhodčího tribunálu v dopise adresovaném žalobci uvedl, že pana Mildona osobně nezná. Jejich vztah pramení čistě z toho, že oba jsou členy soudní komory v Londýně. Dále uvedl, že se necítí podjatý v rozhodování sporu. Dle jeho slov v minulosti rozhodoval v tribunálu, který řešil spor, v němž jeden z advokátů byl také členem soudní komory v Londýně a nikdo jeho podjatost nenamítal. Tato situace je dle jeho názoru podobná a tudíž v ní nevidí žádné obavy z toho, že by nerozhodoval nestranně a nezávisle.

Žalovaný v dopise zdůraznil, že žalobce není oprávněn ukládat povinnosti jeho právnímu zástupci ke zveřejnění vztahu mezi ním a předsedou tribunálu. Nicméně vyhověl této žádosti žalobce a ujistil jej, že zde nejsou žádné obavy z podjatosti předsedy tribunálu. Avšak pouhé ujištění bez konkretizace daného vztahu se zdálo být žalobci nedostačující. Proto se rozhodnul k vyřešení dané situace poněkud neobvyklým způsobem. Žádal Středisko, aby vydalo rozhodnutí, ve kterém by žalovanému uložilo povinnost zdržet se poskytování právních služeb od pana Mildona.

Řešila se zde tedy otázka, zdali má tribunál pravomoc vydat rozhodnutí, kterým by odvolal právního zástupce protistrany. Dále pak z jakého ustanovení taková pravomoc vyplývá. A zdali takovéto rozhodnutí nestojí proti mezinárodně uznávanému právu na spravedlivý proces.

6.1.1. Argumentace žalobce

Žalobce argumentoval tím, že pan Mildon byl dosazen do právního týmu těsně před začátkem ústních jednání. Tudíž by nemělo činit žalovanému problém si najít jiného experta na danou problematiku. To, že tribunál disponuje takovou pravomocí, žalobce odvozuje z § 19 ICSID, kde je stanoveno, že: „*Tribunál by měl vydávat taková rozhodnutí, která jsou nezbytná k zachování hladkého průběhu jednání*“.¹⁴⁹ Z výše uvedených ustanovení žalobce dovozuje, že tribunál je nadán pravomocí vyloučit právního zástupce protistrany k zachování integrity řízení.

¹⁴⁹ Čl. 19 ICSID Rules z května 2005. Dostupné na:
<https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf>.

6.1.2. Argumentace žalovaného

Žalovaný si od počátku stojí za tím, že zde není pochybnost o nezávislosti a nestrannosti předsedy tribunálu. Trvají na tom, že pana Mildona si vybrali z důvodu jeho odbornosti a nikoliv z důvodu, které tvrdí žalobce – aby ovlivnili předsedu tribunálu. To, že si vybrali pana Mildona do svého týmu právníků je jejich právo. Každá strana má právo si zvolit svého právního zástupce a toto právo by bylo porušeno v případě, že by tribunál rozhodnul o vyloučení pana Mildona z arbitráže.

6.1.3. Argumentace soudu

Soud vydal dne 6. 5. 2008 pro mnohé překvapivý rozsudek¹⁵⁰, ve kterém stálo, že: „*Pan David Mildon nesmí vystupovat v tomto řízení jako právní zástupce žalovaného*“. Podle jeho názoru fakt, že právní zástupce a předseda tribunálu jsou členy stejné komory, nemusí nutně znamenat podjatost rozhodce. Nicméně je zde určité riziko vyvolávající jisté pochybnosti. Soud uznal, že zde sice neexistuje explicitní ustanovení, které by umožňovalo vyloučit právního zástupce protistrany z rozhodčího řízení, avšak máme několik ustanovení implicitních. Je jím např. § 56 odst. 1 Úmluvy ICSID¹⁵¹, který říká, že: „*Po tom, co byl ustanoven rozhodčí tribunál a rozhodčí řízení začalo, mělo by být zachováno jeho složení...*“. Přestože strany si mohou svobodně zvolit právního zástupce podle svého uvážení, nesmí tím ohrozit kompozici tribunálu. Soud nesouhlasil s argumentací žalovaného o nedostatku pravomoci k vyloučení jeho právního zástupce. Tribunál má právo vydávat rozhodnutí k zachování integrity rozhodčího řízení. Tato pravomoc vychází z § 44 Úmluvy ICSID¹⁵²: „*...jestliže v průběhu rozhodčího řízení vyvstane otázka, která není regulována pravidly ICSID, tribunál tuto otázku může rozhodnout*“. Z pohledu soudu bylo v tomto případě nezbytné a vhodné učinit takovéto rozhodnutí, vyplývající z implicitní pravomoci. Soud dále uvedl, že vyloučením právního zástupce, pana Mildona, je celý problém vyřešen. Je také přesvědčen, že to nebude mít neblahý dopad na právní zastupování žalovaného, jelikož pan Mildon byl do celé arbitráže dosazen až v posledním stádiu příprav na ústní jednání.

¹⁵⁰ Nutno podotknout, že obě strany si uvědomovali, že odvolání předsedy tribunálu by způsobilo velké zdržení celé arbitráže a celé řízení by se neúměrně prodražilo. Proto se několikrát vyjádřili, že chtějí, aby daná situace byla vyřešena jinak, nikoliv odvoláním předsedy tribunálu.

¹⁵¹ Čl. 56 odst 1 ICSID Convention z května 2005. Dostupné na:

<https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf>.

¹⁵² Čl. 44 ICSID Convention z května 2005. Dostupné na:

<https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf>.

6.2. The Rompetrol Group N.V. vs. Romania¹⁵³

O čtyři roky později řešil soud velice podobný případ. Šlo v něm o stejný procesní problém – žalovaný se domáhal u soudu vyloučení právního zástupce protistrany. Žalobce, společnost The Rompetrol Group N.V., byla v tomto sporu zastoupena panem Bartonem Legumem. Žalovaný v návrhu adresovaném soudu tvrdil, že rozhodce, kterého si zvolila protistrana a pan Legum až do nedávna pracovali pro stejnou právní společnost. Žalovaný zde spatřuje nedostatek nezávislosti a nestrannosti na straně rozhodce. Proto požadoval, aby žalobce detailně zveřejnil veškeré vztahy s rozhodcem. Žalovaný zdůraznil, že nechce ohrozit kompozici celého tribunálu, proto požaduje vyloučení právního zástupce protistrany. Skutkový stav obou výše uvedených případů je velice obdobný. Jedna ze stran se domnívá, že rozhodce nebude rozhodovat daný spor nezávisle a nestranně, protože má určitý vztah s právním zástupcem protistrany. Podobnost je také v tom, že ani v jednom z nich není vůle stran řešit tento konflikt vyloučením rozhodce a zvolením nového, pro obě strany přijatelného rozhodce. Naopak. Je zde snaha vyloučit právního zástupce. V případě Hrvatska Elektroprivreda vs. Slovinsko byl právní zástupce vyloučen. Avšak v případě The Rompetrol Group N.V. proti Rumunsku shledal takovéto vyloučení za nepřijatelné. Argumentace stran jsou velice podobné jako v případě rozebíraném výše, proto se omezím pouze na argumentaci soudu, který zaujal odlišné stanovisko než v případě Hrvatska vs Slovinsko.

6.2.1. Argumentace soudu

Před tím, než soud zaujmul své stanovisko, si položil otázku, zda má pravomoc k tomu, aby mohl kontrolovat právní zástupce jedné ze stran, popř. mohl jej vyloučit. Soud dospěl k názoru, že v pravidlech ICSID neexistuje žádné ustanovení, které by říkalo, že soud je nadán takovou pravomocí. Takovou pravomoc nemůžeme odvozovat ani z obecných klauzulí, jako např. z čl. 19, který říká, že: „*Tribunál by měl vydávat taková rozhodnutí, která jsou nezbytná k zachování hladkého průběhu jednání*“.¹⁵⁴ Tato klauzule je příliš obecná na to, abychom prostřednictvím jí mohli zasahovat do práva na to být reprezentováni právním zástupcem dle své volby. Žalovaný argumentoval případem Hrvatska vs. Slovinsko, který byl

¹⁵³ Rozhodnutí Mezinárodního střediska pro urovnání investičních sporů ze dne 14.1.2009, ICSID Case No. ARB/06/3

¹⁵⁴ Čl. 19 ICSID Rules z května 2005. Dostupné na:
<https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf>.

u soudu řešen před několika lety. Tento případ však není závazným precedentem a soud označil tento případ za velmi výjimečný. Implicitní pravomoc smí soud použít pouze ve výjimečných případech, kdy je ohrožena integrita celého rozhodčího řízení.

Po pečlivém prostudování daných případů a přihlédnutím ke všem okolnostem se řešení s jakým přišel soud v prvním případě zdá být logické. Stranám sporu byly ušetřeny nemalé náklady, rychlost řízení byla zachována. Nicméně s argumentací soudu ohledně toho, že základní právo být reprezentován právním zástupcem dle svého uvážení má své výjimky, nemohu souhlasit. V rámci práva na spravedlivý proces, který je zakotven v čl. 6 Úmluvy o lidských právech a základních svobodách je zakotveno i právo svobodně si vybrat právního zástupce. Snaha soudu zachovat kontinuitu řízení, dle mého názoru, nepředstavuje legitimní výjimku z práva na spravedlivý proces. V případě pochybnosti o nezávislosti a nestrannosti rozhodce bychom v první řadě měli posoudit, zda se jedná o důvodnou pochybnost. Jestliže dospějeme k názoru, že ano, měli bychom napadnout nezávislost rozhodce, nikoliv právního zástupce. Rozhodce má povinnost být po celé rozhodčí řízení nezávislý a nestranný. V případě že tomu tak není, máme možnost vznést námitku. Na podporu svého argumentu uvádím, že toto rozhodnutí soudu je zcela výjimečné a ojedinělé. V současné judikatuře rozhodčích soudů se nevyskytuje podobné rozhodnutí, v němž by tribunál řešil možnou podjatost rozhodce odvoláním právního zástupce. V této otázce je více méně ustálená judikatura rozhodčích soudů, jakou nalezneme na příkladu č. 2 uvedeného výše.

7. ZÁVĚR

S ohledem na aktuálnost mezinárodních obchodních arbitrází se tato diplomová práce zabývá profesní etikou rozhodce. Pro lepší pochopení této problematiky autorka v úvodních kapitolách nabízí čtenáři teoretický exkurz do mezinárodních arbitrází a genezi mezinárodního rozhodčího řízení. Prostor je také věnován otázce osoby rozhodce, tedy ústřední postavě rozhodčího řízení. V úvodu této diplomové práce jsme si položili tři výzkumné otázky: *Proč existují profesně etická pravidla a čeho všeho se týkají? Jaké jsou pilíře profesní etiky rozhodce a jak jsou vymezeny v právních předpisech a judikatuře? Jsou profesně etické hodnoty soudce aplikovatelné i na rozhodce?*

Primárním důvodem existence profesně etických hodnot v mezinárodní obchodní arbitráži je ochrana stran sporu. Tedy osob, které se nachází v nerovnovázném postavení k rozhodci. Tyto osoby se nedokážou vloupat do svědomí rozhodce a prověřit, zdali vedl řízení s odbornou péčí profesionála a udělal pro vyřešení sporu maximum toho, co bylo v jeho silách. Profesně etická pravidla mají chránit také ostatní rozhodce před nepoctivým chováním svých kolegů a nakonec i rozhodce samotné před svým svědomím. Jedná se o principy a hodnoty, které dávají rozhodcům odvahu říct: „*Stop, tohle já nedělám*“.¹⁵⁵ Porovnáme-li právní nároky na osoby, které chtějí vykonávat funkci soudce s nároky, které jsou kladeny na rozhodce, zjistíme velké rozdíly. Zákon o rozhodčím řízení klade na rozhodce minimální požadavky. Prakticky se jedná o nároky, spočívající pouze v podobě způsobilosti a zletilosti. Přitom funkce rozhodce je velmi podobná funkci soudce. Jejich dopady v rozhodování mohou mít velmi citelné následky v majetkové sféře třetích osob. Právo jako takové není hodnotově neutrální a proto vznikla hodnotově orientovaná pravidla, která mají za cíl vyplnit mezery v zákoně.¹⁵⁶ Důležitost existence profesně etických hodnot podtrhuje i fakt, že většina je uvedena nejen v etických kodexech, ale část z nich je i v zákoně.

Téměř každá právnická profese má svá profesně etická pravidla. Nestrannost a nezávislost, jakožto ústřední hodnota pro soudce a rozhodce, nebude hrát např. u advokáta žádnou roli. Advokát má sledovat a hájit zájmy svého klienta. Kdyby jeho činnost byla ovlivněna jiným zájmem, dostal by se do kolize s profesně etickou hodnotou advokáta – do

¹⁵⁵ KOPA, Martin. Profesní etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesní etika být povinnou součástí právnických studií? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku)

¹⁵⁶ TOMOSZEK, Maxim. Profesní etika advokáta. *Auditor*, 2002, č. 9.

střetu zájmů. V této diplomové práci jsem došla k závěru, že profesní etiku soudce lze „*transplantovat*“ a přiměřeně použít i na rozhodce. S ohledem na povahu rozhodčího řízení, jak na něj nahlíží jurisdikční teorie, ke které se v této práci přikláním, je to rozhodce, kdo nalézá právo. Rozhodce postupuje stejně jako soudce při rozhodování sporu a vydání rozhodčího nálezu má stejné účinky jako soudní rozhodnutí. Přidáme-li k tomu fakt, že rozhodčí řízení je jednoinstanční řízení a že rozhodce nutně nemusí být právník, měli bychom klást na rozhodce stejně vysoké profesně etické nároky, jako jsou kladeny na soudce. Podrobněji jsem se zabývala těmito etickými hodnotami: nestranností a nezávislostí rozhodce, mlčenlivostí, povinností vést řízení s odbornou péčí profesionála a důstojností rozhodce.

Profesní etika není exaktní věda. Nejedná se ani o právní normy. Je tvořena principy a hodnotami a je často nejednoznačná a nepřesná. To může mít za následek, že osoba, stojící před profesně etickým problémem se kterým se nikdy před tím nesetkala, neví, co je etické a co už ne. Sdílím proto názor, který vyslovil Tomoszek a Kopa ve svých člancích¹⁵⁷, když tvrdili, že studiem a analýzou profesně etických případů můžeme získat citlivost pro řešení často nejednoznačných etických situací. Právě této citlivosti se máme naučit na teoretických případech, nejlépe ve školních lavicích, abychom ji následně mohli využít v praxi. Proto bychom měli směřovat k tomu, aby se studium profesní etiky stalo běžnou součástí pěti letého magisterského studia na právnických fakultách tak, jak je tomu např. v USA.

¹⁵⁷ Podrobněji zde: KOPA, Martin. Profesní etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesní etika být povinnou součástí právnických studií? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku), TOMOSZEK, Maxim. Profesní etika advokáta. *Auditor*, 2002, č. 9.

Shrnutí

Tato diplomová práce je věnována tématu profesní etiky rozhodce v mezinárodní obchodní arbitráži. Je členěna celkově do šesti kapitol, počítaje úvod a závěr. V *úvodu* této práce jsem si položila tři vědecké otázky. Cílem této práce bylo zdůvodnit existenci profesně etických hodnot a objasnit, co je jejich obsahem. Dále jsem si položila otázku, zdali je možno použít profesně etické hodnoty soudce i na rozhodce. V *druhé* kapitole jsem se věnovala historii mezinárodní arbitráže, jejímu vzniku a postupnému vývoji. V závěru této kapitoly je i krátce vymezeno rozhodčí řízení v České republice. *Třetí* kapitola obecně vymezuje pojem rozhodčího řízení a jeho povahu. Jsou zde také rozebrány čtyři doktríny, určující povahu rozhodčího řízení. Následuje pohled na osobu rozhodce. V této části autorka podrobněji rozebírá výběr rozhodce a jeho postavení, ustanovení do funkce, vyloučení a občanskoprávní odpovědnost. Jednotlivé pasáže jsou rozebírány z hlediska specifík rozhodování jedním rozhodcem, nikoliv rozhodčím tribunálem. Obsahem *čtvrté* kapitoly je profesní etika právníků. V těchto pasážích je čtenáři vysvětleno, co profesní etika znamená a co je jejím obsahem. Poté se pozornost přesouvá na jednotlivé etické kodexy vybraných právních profesí, konkrétně na etické kodexy advokáta z pohledu vnitrostátní i zahraniční úpravy a na etický kodex soudce. *Pátá* kapitola je vyvrcholením této diplomové práce. Odpovídá na otázku, kde je profesní etika rozhodce upravena. Následně jsou rozebrány vybrané etické hodnoty, které jsou dle autorky pro rozhodce zásadní. Jedná se o nezávislost, nestrannost, mlčenlivost, povinnost vést řízení s péčí profesionála a důstojnost rozhodce. V *šesté* kapitole jsou rozebrány dva judikáty z investiční arbitráže, které jsou zajímavé tím, že podobný problém s nezávislostí a nestranností rozhodce řeší zcela odlišným způsobem. Celá práce je zakončena *závěrem*, kde autorka odpovídá na otázky, které si položila v úvodu této práce. Zároveň zde navrhuje začlenění profesní etiky do povinných předmětů vyučovaných na právnických fakultách v rámci pětiletého magisterského studijního programu.

Klíčová slova:

Profesní etika, profesně etické hodnoty, rozhodce, mezinárodní obchodní arbitráž.

Summary

This diploma thesis deals with the topic of professional ethics of arbitrator in international commercial arbitration. It is divided into six chapters counting in the introduction and conclusion. In the *introduction*, I asked three scientific questions. The goal of this work was to justify existence of values of professional ethics and to clarify what are their contents. Further, I posed a question if professional values connected with judges may be transmitted even to arbitrators. In the *second* chapter, I dealt with the history of international commercial arbitration, its origins and subsequent development. In the end of this chapter, arbitration in the Czech Republic is briefly defined. The third chapter generally defines the notion of arbitration and its character. The four doctrines determining the nature of arbitration are analyzed. The perspective of a person of an arbitrator follows. In this part, the author analyzes selection of an arbitrator and their position, appointment, disqualification and civil law liability. Individual passages are analyzed from the view of specifics of decision-making by sole-arbitrator, not a panel of arbitrators. The *fourth* chapter covers professional ethics of lawyers. In these passages, it is explained to the reader what professional ethics stand for and what it includes. Afterwards, attention is shifted to individual ethical codes of chosen legal professions, namely ethical codes of attorneys from the view of domestic and international regulation and an ethical code of judges. The *fifth* chapter is the finale of this diploma thesis. It answers the question of where the regulation of professional ethics of an arbitrator may be found. Subsequently, chosen ethical values, which are significant in the author's view, are analysed. They are independence, impartiality, confidentiality, due diligence in the conduct of the proceedings, integrity and dignity of an arbitrator. In the *sixth* chapter, there are two investment arbitration cases analyzed because what makes them interesting is the fact that they adopted different approach to similar problem of independence and impartiality of an arbitrator. The whole thesis is finalized by a conclusion, where the author answers questions asked in the introduction to this work. Concurrently, she offers inclusion of professional ethics into compulsory courses taught at law schools in the 5 years long Master's studies.

Key words:

Professional ethics, values of professional ethics, arbitrator, international commercial arbitration.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filozofie*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 304 str. ISBN 9788004260385.

ARISTOTELES, KŘÍŽ, Antonín. *Etika Nikomachova*. 3. vyd. Praha: Rezek, 2009. 291 str. ISBN 8090179673.

BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů: Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. BECK, 2004. 1672 str. ISBN 9788071793427.

BLACK, Henry Campbell. *A Law Dictionary Containing Definitions of the Terms and Phrases of American and English Jurisprudence, Ancient and Modern*. The Lawbook Exchange, Ltd., 1995. 1314 str. ISBN 9781886363106.

BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. Aalphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009. 3303 str. ISBN 9789041127594.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 376 str. ISBN 9788024422954.

CASENOTES. *Professional Responsibility: Keyed to Gillers' Regulation of Lawyers Aspen Publishers*. 8. vyd. New York: Aspen Publishers, 2005. 132 str. ISBN 9780735578432.

COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law*. New York: D. Appleton and Company, 1918. 347 str. ISBN 9781290592024.

DAVIS, Michael, ELLISTON, Frederick. *Ethics and the Legal Profession*. 2. vyd. Prometheus Books, 2008. 438 str. ISBN 9781591026211.

FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995. 175 str. ISBN 9788071750284.

HARVÁNEK, Jaromír. *Teorie práva*. 2. opr. vyd. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 501 str. ISBN 9788073801045.

KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 str. ISBN 9788086432540.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995. 247 str. ISBN 9788071790280.

KYSELA, Jan, ONDŘEJKOVÁ, Jana a kol. *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Praha: Leges, 2012. 246 str. ISBN 9788087576403.

LEW, Julian, MISTELIS, Loukas, KROLL, Stefan. *Comparative International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2003. 953 str. ISBN 9789041115683.

LEW, Julian. *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. New York: Oceana Publications-Dobbs Ferry, 1978. 633 str. ISBN 9780379202960.

LYNTON, Jonathan, LYNDALL, Terri. *Legal ethics and professional responsibility*. 1. vyd. Delmar: Delmar Cengage Learning, 1993. 392 str. ISBN 9780827355040.

MOLITERNO, James. *Ethics of the Lawyer's work*. 2. vyd. St. Paul: West publishing, 2003. 399 str. ISBN 9780314144386.

MOSES, Margaret. *The Principles and practice of international commercial arbitration*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 378 str. ISBN 9781107008786.

NEWMAN, Lawrence, HILL, Richard. *The leading arbitrators' guide to international arbitration*. 2. vyd. New York: Juris Publishing, 2008. 858 str. ISBN 9781933833156.

POUDRET, Jean Francois, BASSO, Sébastien. *Comparative Law of International Arbitration*. 2. vyd. Londýn: Sweet & Maxwell, 2007. 952 str. ISBN 9780421932104.

RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. 745 str. ISBN 9788071798736.

REDFERN, Alan, HUNTER, Martin. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Londýn: Sweet & Maxwell, 2003. 659 str. ISBN 9780421862401.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008. 386 str. ISBN 9788073573249.

SANDERS, Pieter. *Quo Vadis Arbitration? Sixty Years of Arbitration Practice: A Comparative Study*. Hague: Kluwer Law International, 1999. 451 str. ISBN 9789041112354.

SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ Ilona. *Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy*. Praha: EUROLEX Bohemia, 2002. 300 str. ISBN 9788086432199.

TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes: International and English law practice*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2007. 1010 str. ISBN 9780199216475.

ZITRIN, Richard, LANGFORD, Carol, TARR, Nina. *Legal ethics in the practice of law*. 3.vyd. Lexis Nexis, 2006. 865 str. ISBN 9780820570341.

Časopisecké články

BĚLOHLÁVEK, Alexander, KALLA, Petr. Nové směry v rozhodčím řízení a z mezinárodního obchodního styku. *Právní rádce*, 2004, č. 2, s. 4 a násl.

BIČOVSKÝ, Jan. Důstojnost soudu. *Právo a zákonnost*, 1991, č. 9.

BAGNER, Hans. Confidentiality: A Fundamental Principle in International Arbitration? *Journal of International Arbitration*, 2001, roč. 18, č. 2, 243 s.

CARTER, James. 56 rights & obligations of the arbitrator. *Dispute Resolution Journal*, leden 1997, 4 s.

KING, Ronnie, GIARETTA, Ben. Independence, Impartiality and Challenging the Appointment of an Arbitrator. *International Comparative Legal Guide to International Arbitration*, 2005, 27 s.

KOPA, Martin. Profesionální etika v české právní praxi a právním vzdělávání aneb měla by profesionální etika být povinnou součástí právnických studií? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1 (v tisku)

ROGERS, Catherine. Fit and Function in Legal Ethics: Developing a Code of Conduct for International Arbitration. *Michigan Journal of International Law*, 2002, č. 23, 341 s.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení. *In Days of Law: the Conference Proceedings*. Brno: Nakladatelství Masaryk University, 2009. 8-9 s.

TOMOSZEK, Maxim. Profesionální etika advokáta. *Auditor*, 2002, č. 9.

TRAKMAN, Leon. The Impartiality and Independence of Arbitrators Reconsidered. *University of New South Wales Faculty of Law Research Series*, 2007, č. 25, s. 13.

VYKLICKÝ, Jan. Honor est praemium virtutis aneb Etika soudcovského jednání. *Soudce*, 2004. č. 11.

Internetové zdroje

ČTK. Největší skandál v dějinách USA se stal před 40 lety. Připomeňte si Watergate. [online]. iHNed.cz, 16. června 2012 [cit. 12. října 2012]. Dostupné na <<http://zpravy.ihned.cz/c1->

56172500-foto-nejvetsi-skandal-v-dejinach-usa-se-stal-pred-40-lety-pripomente-si-watergate>.

CURRIDEN, Mark. *The Lawyers of Watergate: How a '3rd-Rate Burglary' Provoked New Standards for Lawyer Ethics* [online]. ABA Journal, 1. června 2012 [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <http://www.abajournal.com/news/article/the_lawyers_of_watergate/>.

LISSE, Luděk. *Rozhodčí řízení de lege referenda* [online]. Pravniradce.cz, 26. ledna. 2011 [cit. 31. ledna 2013]. Dostupné na <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-49591920-rozhodci-rizeni-de-lege-ferenda>>.

LISSE, Luděk. *Mlčenlivost rozhodce* [online]. Elaw.cz, 18. února.2011 [cit. 25. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.elaw.cz/cs/ostatni/382-mlcenlivost-rozhodce.html>>.

MENKEL-MEADOW, Carrie. *Can They Do That? Legal Ethics in Popular Culture: Of Characters and Acts.* [online]. Georgetown University Law Center, leden 2010 [cit. 1. února 2013]. Dostupné na <<http://scholarship.law.georgetown.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1177&context=facpub>>.

MOLNÁROVÁ, Gabriela. *Co by měl klient vědět o základních povinnostech advokáta* [online]. Epravo.cz, 10. října. 2001 [cit. 8. ledna. 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-by-mel-klient-vedet-o-zakladnich-povinnostech-advokata-11805.html?mail>>.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Profesní etika soudců – co si pod tím představit a jak toto téma uchopit?* [online]. Jiné právo, 13.června 2011 [cit. 12. října 2012]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2011/06/profesni-etika-soudcu-co-si-pod-tim.html>>.

Unie pro rozhodčí řízení a mediační řízení v ČR. *Rozhodčí řízení a rozhodčí smlouvy.* [online]. Urmr.cz [cit. 25. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.urmr.cz/files/brozura-rozhodci-rizeni.pdf>>.

WEINSTEIN, Bruce. *If It's Legal, It's Ethical??Right?* [online]. Business week, 15. října 2007 [cit. 1. února 2013]. Dostupné na < <http://www.businessweek.com/stories/2007-10-15/if-its-legal-its-ethical-right-businessweek-business-news-stock-market-and-financial-advice>>

Právní předpisy a judikatura

Etický kodex advokátů v Evropské unii AD11/2007, ve znění pozdějších předpisů.

New Yorská Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

The Bangalore Principles of Judicial Conduct, ze dne 25 – 26. 11. 2002.

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex), ve znění pozdějších změn.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2002 sp. zn. IV ÚS 174/02.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2007 sp. zn. II ÚS 2169/07.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2009 sp. zn. II.ÚS 3059/08.

Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži.

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2011 sp. zn.: ÚS 3227/07.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. As 34/2003.

Rozhodnutí Ali Shipping Corporation v Shipyard Trogir. 1997. APP. L. R. 12/19 .

Rozhodnutí Locabail (UK) Ltd. v. Bayfield Properties Ltd. 2000. Q.B. 451.

Rozhodnutí Andersen Consulting v. Arthur Andersen and Andersen Worldwide, ICC no. 9797.